

पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतलें लोक जिवन: एक चिकित्सक अभ्यास

(Pundalik Nayak Haacha Kathentlem Lok Jivan: Ek Chikitsak Abhyas)

A Dissertation for

Course Code and Course Title: KON-650

Credits: 16

Submitted in partial fulfillment of Masters Degree

Master's In Konkani

By

MISS. DANIKSHA DAMDOR PEDNEKAR

Seat Number: 22P018C030

ABC ID: 119515459673

PRN: 201809194

Under the supervision of

MS. SANIKA ASHOK GAONKAR

Shenoi Goembab School of Languages and Literature

Discipline of Konkani

GOA UNIVERSITY

Date: April 2024

पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतलें लोक जिवन: एक चिकित्सक अभ्यास

(Pundalik Nayak Hancha Kathentlem Lok Jivan: Ek Chilitsak Abhiyas)

A Dissertation for

Course Code and Course Title: KON-650

Credits: 16

Submitted in partial fulfillment of Masters Degree

Master's In Konkani

By

MISS. DANIKSHA DAMDOR PEDNEKAR

Seat Number: 22P0180030

ABC ID: 119915459673

PRN: 201809194

Under the supervision of

MS. SANIKA ASHOK GAONKAR

Shenoi Goembab School of Languages and Literature

Discipline of Konkani

GOA UNIVERSITY

Date: April 2024

Examined by:

Seat of the School

DECLARATION BY STUDENT

I, hereby declare that data presented in the Dissertation report entitled "पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतलें लोक जिवन: एक चिकित्सक अभ्यास" (Pundalik Nayak Hancha Kathentlem Lok Jivan: Ek Chilitsak Abhiyas) is based on the results of investigation carried out by me in the Discipline of Konkani at Shenoj Goembab School of Language and Literature, Goa University under the supervision of Miss Sanika Gaonkar and the same has not been submitted elsewhere for the award of the degree or diploma by me. Further, I understand that Goa University or its authorities will be not be responsible for the correctness of observations/ experiments or other findings given the dissertation.

I hereby authorized the University authorities to upload this dissertation on the dissertation repository or anywhere else as the UGC regulations demand and make it available to any one as needed.

Daniksha

Daniksha Damodar Pednekar

Seat.no. 22P180020

Date:

Place: Goa University

COMPLETION CERTIFICATE

This is to certify that the dissertation report “पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतलें लोक जिवन: एक चिकित्सक अभ्यास” is a bonafide work carried out by Ms. DANIKSHA DAMODAR PEDNEKAR under my supervision in partial fulfilment of the requirement for the award of the degree of Masters in Art in Konkani Discipline at the (SHENOI GOEMBAB SCHOOL OF LANGUAGE AND LITERATURE), Goa University.

Sanika
16/04/24

Ms. Sanika Ashok Gaonkar

Date

Sanika

Signature of Dean of the School

Date

Place: Goa University

School/Dept. Stamp

प्रस्तावना

हया प्रबंधिकेन, पुंडलीक नायाक हांच्या कथेंतलें लोक जिवन हया विशयाच अभ्यास जातलो. लोक जिवन हो असो विचार जातूत आमी मनशाच्या जिविताच्या वेग - वेगळ्या कार्यां विशीं जाणून घेता. आनी तांच्या संवसारात वा जागतीक वेवस्थेची सामन्य वागणूको समजून घेता. तशेंच लोकाची संकल्पना आनी परंपरेची उदरगत मनशाच्या कशी जाता हें मान्य करूं येता ते कशें हे जाणून घेवप तशेंच पुर्विल्ल्या काळासावन कशें सत चलत आयल्या. लोकाच्या विचाराची व्याप्ती लेगीत खूब व्यापक आसू येता हें जाणून घेवपाक. लोकाच्या जिविताच्या विशीं आनी ताच्या परिस्थितीचें चित्रण करपी, समाजीक प्रस्न मुखार दवरपी आशा विशयाच्यो कथा जेन्ना आमी अभ्यासता तेन्ना वेग - वेगळ्या विचाराची विश्लेशणा आमकां करपाक मेळटा. साहित्याच्य खंयच्याय प्रकाराक आमी जेन्ना वाचता तेन्ना लोक जिवन हें खंय ना खंय आमच्या लक्षात येता.

हया विचाराक लागीं आनी प्रभावी प्रमाणात सांगपी जेश्ठ अशें लेखक पुंडलीक नाकय हांच्या कथांचो आदार घेवन हया प्रबंधिकेन लोक जिवन तांच्या कथेंनी लेखकान कशें मांडलां आनी तातूंत हया विचाराक तांच्यान कितल्या प्रमाणान तांच्यानी मांडला, लोक जिवन तांच्या कथेंनी कशें आस्पावतात हें संशोधन करपा फाटलें मुखेल कारण. लोकांची मानसिकता आनी ताचें विचार, लोक जिणेची कल्पना, तांची वेवस्था - समाजीक,

धार्मिक तशेंच लोकांच्या संघर्शा विशीं लेखकान मांडिल्ले स्त्य आनी गांवगिऱ्या जीणेचे अणभव ता मनशाचे विकारी मनाचे अणभव तांच्यानी कशें आपल्या कथांनी स्पश्ट केला तशेंच लोकांची व्यथा, काणी, लोकांची मनस्थिती, भावस्थितींत, भौसाचें मानसशास्त्र उगते करपी तशेंच लोक जिवन आनी परिस्थिती मांडपी विचार. जिणेच्या नेमा विशीं सांगपी आनी लोक जिवनाचेर प्रस्न केल्ल्या विचार कशें मांडल्या हें हया प्रबंधिकेन आस्पावतले. पुंडलीक नायक हांच्या कथेंच्या साहित्यीक घटकाच्या आदारान अभ्यास तशेंच लोक जिवन, समाजीक प्रश्न, राजकीय प्रश्न, बायल आनी दादलो हांची प्रतिना, ग्रामीण, कुटूंब, धार्मिक वेवस्था तशेंच कथांचें खाशेलपणा आनी वेगळेपण हया प्रबंधिकेन अभ्यासले जातले.

प्रबंधिका तडीक व्हरतना पुराय मेळून पांच प्रकरणां आंखल्यात

पयल्या प्रकरणांत : लोक जीवन : संकल्पना, व्याख्या आनी स्वरूप हें थोडे भितर स्पश्ट करून दिल्या.

दुसऱ्या प्रकरणांत : पुंडलीक नायक हांचें व्यक्तित्व आनी कर्तुत्व ताची वळख आनी वावराविशीं खोलायेन अभ्यास केला. हांतूत ताचो जल्म, शिक्षण आनी नोकरी तशेंच लेखकान लेखनाची केल्ली सुरवात, साहित्यीक बरपावळ, ताचो वावर आनी साहित्यीक पुरस्कारा विशीं थोडे भितर मांडल्यात .

तिसऱ्या प्रकरणांत : पुंडलीक नायक हांच्या कथेचे साहित्यीक घटक तशेंच कोंकणी कथेंचो इतिहास थोडे भितर मांडला. हातूंत चड कथांनी आयिल्ले दर कथेचे घटक लेखक आपल्या कथांनी कशें उपेग करता तशेच तांच्या दर कथेचे घटक कथेंत वापरपाची खाशेलपणां अभ्यासल्यात.

चवथ्या प्रकरणांत : पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतले लोक जिवन ह्या प्रकरणांत कथेंत अभिव्यक्त जावपी लोक जीवन हाचो अभ्यास मांडला तशेंच तांच्या कथांचो चिकित्सक अभ्यास आयिल्लो, तशेंच समाजीक प्रस्न, वेवसाय आनी अर्थीक वेवस्था विशयाचेर थोड्या भितर मांडला पांचव्या आनी निमण्या प्रकरणांत पुराय प्रबंधिकेच्या आदारान काडिल्ले निशकर्श आसपावल्यात

हें सगळें अभ्यासतना पुस्तक रूपांत प्रसिध्द जाल्या कथां आदीं दिसाळ्यांनी, नेमाळ्यांनी आयिल्ल्या लेखांचो, मुलाखतींचो संदर्भ साहित्य म्हूण वापर केला. स्वता लेखक हांचीय मतां जाणून घेतल्यांत. तांचे लागीं केल्ले चर्चेतल्यान मुलाखतींतल्यान उपेगाक पडपा सारकीं मतां तशेंच म्हायती ह्या प्रबंधिकेंत आसपावन घेतल्यांत आनी ज्या सुवातेर तांचो उल्लेख करपाक जाय थंय थंय केला.

कांय लेखकांच्या घरा कडेन वचून तांचे लागीं मुलाखती संदर्भांत लेखक आनी तांच्या कथा विशीं जाणून घेतलां.

प्रस्तूत प्रबंधिके खातीर म्हाका लिखीत संदर्भ ग्रंथ पुस्तक, नेमाळी, लेख, मुलाखती, समिक्षकांचीं, आस्वादकांचीं मतांचो, आदार लाबला. तशेंच कांय प्रकरणांत म्हाका मराठी भाशेंतलें संदर्भ साहित्य वापरचें पडलां. तर कांय कडेन इंग्लीश भाशेंतलें संदर्भ वापरतना कोंकणीतल्यान अणकारीत करून आसपाव करचो पडला.

उपकार

चिकीत्सक अभ्यास ही प्रबंधिका तुमचे मुखार सादर करतना म्हाका काळजा सावन खोस भोगता. हया खोशयेच्या प्रसंगाक हांव सगळ्यांत आदी काळजा सावन उपकार आठयतां ते म्हजे मार्गदर्शक प्रा. सानिका गांवकर तांचे म्हाका भोव मोलादीक मार्गदर्शन लाबले. तांणी म्हाका गरज लागता तेन्ना वेळ दिलो आनी अभ्यासच्या संदर्भांत म्हत्वाच्यो सुचोवण्यो केल्यो. तांच्या आदाराक लागून ही प्रबंधिका हांव पुराय करूंक पावले. देखून मनांतल्यान हांव तांचे उपकार मानतां.

हो प्रबंध पुराय करपाक गोंय विद्यापिठाच्या शणै गोंयबाब भाशा आनी साहित्य महाशालेचे संशोधनाचे, उपअधिष्ठाते डॉ. प्रकाश पर्यंकार हांचय त्या त्या वेळार म्हज्या प्रबंधा खातीर प्रकरणां बरोवपाचे दृष्टीन सुचोवण्यो केल्यो आनी आदार दिलो. देखून हांव मना सावन तांच्या उपकारांत रावतां. भोव मोलाचे सहकार्य मेळ्ळे. तांणीय म्हाका गरजे वेळार योग्य अश्यो सुचवण्यो करून मार्गदर्शन केलें. देखून हांव तांचे उपकार मानतां म्हज्या हया प्रबंधिकेंत उपेगाक पडपी जायती पुस्तकां, नेमाळी, दिसाळी आदीं संदर्भ साहित्य वापरूंक दिवपी गोंय विद्यापीठ (ताळगांव गोंय), गोवा कोंकणी अकादेमी (पणजी), सेंट्रल लायब्ररी (पणजी) हया संस्थांची ग्रंथालयां, तांचे अधिकारी आनी कर्मचारी हया सगळ्यांचे खूब उपकार जाल्यात.

सोद प्रबंधिके खातीर उपयुक्त अशी म्हायती, चर्चा, भासाभास आदी माध्यमांतल्यान दिवपी गोंय विद्यापिठीच्या कोंकणी अध्यायन शाखेचे संचालक मुखेली डॉ. हनुमंत चोपडेकार हांकां देव बरें करूं म्हणटा.

तशेंच हो सोद वावर करतासतना लेखक पुंडलीक नायक हांणी वेळा काळार म्हायती दिली. देखून हांव तांच्या उपकारांत रावतां.

तशेंच म्हजी सगळ्या शिक्षिका आपली म्हत्वार्थी कामां पेल्यान दवरून तिर्ण म्हाका गरज लागता तेन्ना वेळ दिलो. प्रबंधिकेच्या वावराचें बाबींतल्यो अडी अडचणी पयस करपाचे नदरेन आदार केलो.

तशेंच म्हजी इश्टीण पृथ्वी नायक हांणीय आपलो वेळ काडून गरज लागता तेन्ना मदत केली. देखून काळजा सावन उपकार मानतां. सदांच म्हाका उमेद दिवपी आनी पयशांचे फाटबळ दिवपी म्हजे आवय आनी बापूय तशेंच ह्या प्रबंधिके खातीर ज्या लोकांचो म्हाका प्रत्यक्ष आनी अप्रत्यक्ष रूपान आदार घेवचो पडलो त्या सगल्यांचे हांव मना सावन उपकार आठयतां.

सारांश

हया प्रबंधिकेन, पुंडलीक नायाक हांच्या कथेंतलें लोक जीवन हया विशयाचेर अभ्यास जातलो. कोंकणी साहित्याच्या मळार 'पुंडलीक नायक' हें नांव खूब म्हत्वाचें आसा आनी तांच्यानी कथा, कादंबरी, नाटक, एकांकी, नवलिका, गितां, निबंद तशेंच बाल साहित्य हे साहित्य प्रकार हाताळ्यात. 'पिशान्तर', 'मुठ्य' आनी 'अर्दूक' हे तांचे कथा संग्रह. तांच्या साहित्याचेर आयज मेरेन तुलनात्मक, समाजशास्त्रीय, समिक्षात्मक पद्दतींनी संशोधन जाला असो आस्पाव मेळटा. "पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतलें लोक जीवन: एक चिकित्सक अभ्यास". लेखकान कथेंतलें लोक जीवन कशें चित्रित केला हया विशयाचेर अभ्यास हया प्रबंधिकेंत जाला. विशय मतींत दवरूनूच हया कथां पुरतेंच मर्यादीत रावन ही प्रबंधिका पूर्णतायेक व्हेल्या. हया विशयाक वेंचून काडपा फाटलें कारण म्हणल्यार गोंय विद्यापिठांत आयज मेरेन हया विशयाचो अभ्यास जांवक ना. तशेंच लेखक आपल्या कथा साहित्यात कसले तरेचे विशय हाताळटा तें खोलायेन जाणून घेवपाचें आशिल्लें. जेन्ना हांव लेखकाच्या कथा वाचपाक लागलें तेन्ना कळून आयलें की कांय कथांचें कथा बीज खूब सुंदर आसा.

सारगर्भ उतरां - पुंडलीक नायक, कथा, लोक जीवन, समाजीक प्रस्न

पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतलें लोक जिवन : एक चिकित्सक अभ्यास

मांडावळ

प्रस्तावना

उपकार

सारांश

1. विशय प्रवेश	1-11
1.1 फाटभूंय	
1.2 उद्दिश्ट	
1.3 परिकल्पना	
1.4 व्याती आनी मर्यादा	
1.5 अभ्यास पद्दती	
2. लोक जिवन: संकल्पना, व्याख्या आनी स्वरूप	12-26
2.1 संकल्पना	
2.2 व्याख्या	
2.3 स्वरूप	

3. पुंडलीक नायक हांचें व्यक्तित्व आनी कर्तुत्व 27-37
- 3.1 जल्म, शिक्षण आनी नोकरी
- 3.2 लेखनाक सुरवात
- 3.3 साहित्यीक प्रवास आनी बरपावळ
- 3.4 लाबिल्ले साहित्यीक पुरस्कार
4. पुंडलीक नायक हांच्या कथेचे साहित्यीक घटक 38-49
- 4.1 कथेचें घटक
- 4.2 पुंडलोक नायक हांच्या कथेचें साहित्यीक घटक
- 4.2.1 पुंडलीक नायक हांच्या कथेचीं कथानकां
- 4.2.2 पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतली पात्रां
- 4.2.3 पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतले संवाद
- 4.2.4 पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतलें वातावरण
- 4.2.5 पुंडलीक नायक हांच्या कथांची भाशा
- 4.2.6 पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतलें निवेदन

5. पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतले लोक जिवन 50-78

5.1 पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतले लोक जिवन

5.2 कथेंतलें अभिव्यक्त जावपी लोक जीवन

5.3 पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतलें समाजीक प्रस्न, वेवसाय

आनी अर्थीक वेवस्था

6. समारोप आनी निश्कर्श 79-90

आदारावळ

परिशिष्ट

1-15

प्रकरण: एक

1. विशय प्रवेश

1.1 फाटभूय

1.2 उद्दिष्ट

1.3 परिकल्पना

1.4 व्याती आनी मर्यादा

1.5 अभ्यास पद्धती

1.विशय प्रवेश

1.1 फाटभूंय

कथा, कविता, नाटक, निबंद ह्या सारकिल्ल्या साहित्य प्रकारांपरस जिणेचें वास्तव आनी व्हड चित्रण फिशालकायेन करूं येता असो एक प्रभावी साहित्य प्रकार म्हळ्यार कादंबरी. कथनात्म परंपरा आशिल्ल्या ह्या साहित्य प्रकाराचीं पाळांमुळां खूप आदीं सावन पळोवक मेळटात. सांगप आनी आयकप ह्या तत्वाक धरून हो प्रकार आमचे कडेन लोकवेदाच्या माध्यमांतल्यान आयला. ताका लिखीत रूप मेळत सावन आनी ताचो शास्त्रीय अभ्यास करपाची रीत सुरू जायत सावन ह्या साहित्य प्रकाराकडे पळोवपाची नदरूय बदलत वा विस्तारीत जायत गेली.

पोर्तुगेज गोंयांत येवचे पयलीं महाभारत, रामायणांतल्यो कथा कृष्णदास शामा हाणें बरयल्ल्यो, पूण पोर्तुगेज मिशनऱ्यांनी तांचें रोमी लिपियांतर केल्लें अशे उल्लेख मेळटात. तांचे उपरांत 1889, एदुवार्द जुजे ब्रुन द सौझ हांच्या रोमी लिपींतल्या 'उदेंतेचें साळीक' आनी ताचे उपरांतच्या हेर रोमी नेमाळ्यांनीं कांय कथा आयिल्ल्यो मेळटात. पूण त्यो पुस्तक रुपांत केन्नाच उजवाडाक आयल्यो नात.

कोंकणी कथेचें मूळ, कोंकणी काणयेंत सोदचें पडटलें. 'कुंडेकुस्कूर', 'लुडबी व्हंकल', 'पाडे बांयत गांवकार' ह्या काणयांक आर्विल्ल्या कथांचो बेस

बरो रुपकार दीव येता. वि. स. सुखठणकार आनी लक्ष्मणराव सरदेसाय हांणी अश्यो जायत्यो कथा आपल्या उतरांनी सांगल्यात.

पूण आर्विल्ले कोंकणी कथेची सुरवात शणै गोंयबाबा सावन जाल्ली, अशें म्हणूं येता. 'म्हजी बा खें गेली' ही तांची पयली कथा. 'नवें गोंय' ह्या म्हयनाळ्यांत ती पयली उजवाडाक आयली, मागीर ती 'गोमंतोपनिषत' ह्या कथा झेल्याच्या पयल्या खंडांत उजवाडाक आयली. गोंयचे फांटभुंयेंर बरयल्ल्यो ह्यो काणयो 'म्हजी बा खें गेली', 'बाबूमामालो पणस', 'वासशणैली पोपाय', 'पितुबाबालो तांब्यापटो' ह्या काणयांनी कोंकणी भाशेची सोबितकाय आनी कोंकणी उतरांची गिरेस्तकाय दिसून येता.

1935 वर्सा मुंबय उजवाडाक आयिल्ल्या 'ओवळां' नांवांच्या झेल्यांत मंगळूर वाठारांतल्या 14 बरोवप्यांच्यो काणयो आसात. ह्या चडश्या कथांनी मूळ गांवची खोड होलमता. तातूंतल्यो कांय म्हत्वाच्यो कथा ह्यो, 'लोणच्या बुयांव', 'गरिबालो संवसार', 'कुमूदाली वयनी' आनी 'जुवळ्यो भयणी'.

मागीर जायत्या नेमाळ्यांनी कथा उजवाडाक आयल्यो जशें, 'साद' (1952) : संपादक - मनोहरराय सरदेसाय आनी मागीर श्रीपाद देसाय आनी फा. एच्. ओ. माशकारेन्हास : 'मीर्ग' : संपादक - रविद्र केळेकार. 'साळीक' : संपादक - कृष्णा करवार, शंकर भांडारी, श्रीपाद नगशेंकार. 'विद्या' : संपादक - उदय भेंब्रो. ह्या नेमाळ्यांतल्यान आचार्य रामचंद्र

शंकर नायक, लक्ष्मणराव सरदेसाय, कृष्ण करवार, शंकर भांडारी, हांच्यो कथा आयल्यात.

1955 वर्सा चंद्रकांत केणी हाणें 'भुंयचाफी' हो कोंकणी कथांचो प्रातिनिधीक कथाझेलो उवाडाक हाडलो. हातूंत गुरूनाथ केळेकार, कायतान मेंदीस हांच्यो कथा आसात.

लक्ष्मणराव सरदेसाय हाणें बरयल्ल्यो कोंकणी कथा वेगवेगळ्या नेमाळ्यांनी शिंपडून आसात. तांच्यो उतार वयांत बरयल्ल्यो कथा चडश्यो आत्मचरित्रात्मक आसात.

चंद्रकांत केणी हांणी कथेचें आपलेंच अशें खाशेलें तंत्र आपणायलां. ताच्यो चडश्यो कथा मोटव्यो, पूण सुटसुटीत आनी साद्या सोंप्या उतरांनी बरयल्ल्यो. चंद्रकांत केणी हांचें हे कथा झेले, 'धर्तरी अजून जियेंताली' (1964), 'आशाढ पावळी' (1973), 'अळमी' (1975), 'व्हंकल पावणी' (1985), साहित्य अकादेमी पुरस्कार आनी ज्ञानपीठ विजेतो - दामोदर मावजो हाणीं तीन कथा झेले उजवाडाक हाडल्यात : 'गांथन' (1971), 'जागरणा' (1975), आनी 'रुमडफूल' (1989).

आपणें पळयल्लें आनी अणभवल्लें सामान्य मनशाचें जिवीत ते कुशळतायेन चितारता. तांच्यो कांय नांवांजिल्ल्यो कथा अश्यो - 'मर्ण येना म्हूण', 'सदानंद', 'अशोक', 'जीण अशीच सोंपचेली', 'तेरेजालो घोव'.

पुंडलीक नायकाचे कथेचीं मुळां गोंयचे भुंयेंत खोल रुंतल्यात. तांची भास तशेंच तांच्या कथांचो विशय गांवगिरो आसता. 'पिशांतर', 'मुख्य' (1977), 'अर्दूक' (1989), हे तांचे कथा झेले.

तांच्या कथांतल्यान गोंयच्या गांवांचें आनी गांवांतल्या लोकांच्या जिविताचें जितें जिवें चित्र उबें रावता. 'कासय', 'पारज', 'वळ' ह्यो तांच्यो कांय गाजिल्ल्यो कथा.

रोमी लिपिंतल्या साहित्याक फेलिक्स कार्दोज हांणी नवी देख दिली. पोर्तुगेज उतरांनी भरसून आनी मटून गेल्ली कोंकणी, ताणीं निवळ आनी नितळ करून तशेंच लिपीचें शुध्दीकरण करून तिका प्रमाण रूप दिवपाक कथेच्या मळार मोलादीक वावर केलो.

गजानन जोग गोंयच्या गांवांतलें वातावरण बेस बरें चितारतात. कोंकणी भाशेंत विनोदी कथाकार अशे थोडेंच आसात. विनोदी बरोवप्यांत दत्ताराम सुखटणकार आनी अ. ना. म्हांबरो हांची नांवां पयलीं घेवचीं पडटलीं. सुखटणकाराच्या 'मान्नी पुनव' ह्या निबंदा झेल्याक (1978) वर्साचो साहित्य अकादेमी पुरस्कार फावो जालो. तांच्या कांय निबंदांक जरी कथेची झांक मारता तरी तातूंत कथानक नाशिल्ल्यान कथा परस ताका निबंदूच म्हणप योग्य थारतले.

अ. ना. म्हांबरो हांच्या खूबश्या निबंदांक कथेचें वा नाट्यमय कथेचें रूप आयलां. तांच्या 'पणजी आतां म्हातारी जाल्या' (1985) ह्या विनोदी कथा

झेल्याक 1988 वर्साचो साहित्य अकादेमी पुरस्कार फावो जाला. तांणी संपादीत केल्ल्या 'प्रसादफूल' (1971) ह्या कथा झेल्यांत बारा कथा आस्पावतात.

दत्ता नायक हो एक कुशल कथाकार, तांच्यो 13 कथा 'एक आशिल्लो सोसो' ह्या झेल्यांत आस्पावतात. तांचे भाशेक लागून आनी तांच्या वास्तव चित्रणाक लागून तांच्यो कथा मनांत घर करून रावतात. कथानका परस ते सभावलेखनाचेर चड भर दिता. ओलिव्हिन्यु गॉमिश हांच्या 'मन ओडटा ओडना' (1981) ह्या कथा झेल्यांत गोंयच्या मनशाचें आनी गोंयकाराच्या चाली रितींचें दर्शन घडटा. तो मनीस सभावाचीं दुबळेपणां कुशळतायेन चित्रायता.

एन. शिवदास गोंयचे घरावें जिवीत समर्थपणान चित्रायता. गांवांतल्या लोकांच्या समाजीक आनी धर्मीक चाली रिती, तांचो कुड्डो विश्वास, तांच्यो भोगावळी हांचो ताणीं बारीक साणेन अभ्यास केला. तांच्यो ह्यो कथा उल्लेख करपा सारक्यो, 'गळसरी' (1981), 'अंत एके जिणेचो', 'भोळें'. महाबळेश्वर सैल हांणी कोंकणी कथेक एक नवें रूप दिलां. प्रसंगा फांटल्यान प्रसंग चितारून कथा फुडें व्हरपाची कला तांकां जमल्या. 'सोश्याकाळजाचें चेडूं', 'एक शेणिल्लें मर्ण', 'कोलसूणी', ह्यो तांच्यो कांय उल्लेखनीय कथा. तांच्या कथांनी चड करून गोंय आनी कारवार वाठारांतली जीण चित्रायल्ली दिसता.

कोंकणी कथेक आयचें रूप दिवपाक बायलांच्योय हातभार लाबला. हेमा नायक, मीना काकोडकार, शीला कोळंबकार आनी जयमाला दणायत हांच्यानीं कोंकणी कथेंतल्यान कोंकणी बायलांचें मन आनी तांचे प्रस्न उक्ते केल्यात.

मीना काकोडकार हांचे, 'डोंगर चवलां' (1976) आनी 'सपनफुलां' (1990), हे कथा झेले जवाडाक आयल्यात. शीला कोळंबकार हांचो 'ओली सांज' (1973) हो कथा झेलो उजवाडाक आयला. 'कवांसो' (1978) ह्या कथा झेल्यांत जयमाला दणायत चड करून बायलांचेच प्रस्न मांडटा.

हेमा नायक आपले विचार 'पसय' (1982) ह्या कथा झेल्यांतल्यान मांडटा. तिच्या कथांचो एकूच एक विशय म्हळ्यार बायल. कथानका परस सभाव चित्रणांत ती चड रस घेता.

'गर्जन' (1989) हो जयंती नायकाचो कथा झेलो. बायल आनी बायलांचेर जावपी सामाजीक अन्याय आनी समाजांत आशिल्लो कुड्डो विश्वास हे तिचे कथा विशय. 'माणकां मोतयां' ह्या कथा झेल्यांत लुईश मार्तीश, बेर्नाड एवारिस्त मॅन्डिश, कायतान फेर्नादीश, कामील मिनेझिस आनी हेर कथाकारांच्यो कथा उजवाडाक आयल्यात.

साहित्य अकादेमी, नवी दिल्ली, हांगा सावन उजवाडायल्लो आनी चंद्राकांत केणी हांणी संपादीत केल्लो 'कोंकणी कथासंग्रह' तशेच कोंकणी भाशा मंडळ गोंय हाणीं उजवाडायल्लो आनी अ. ना. म्हांबरो हांणी

संपादीत केल्लो 'स्वातंत्र गोंयांतल्यो कोंकणी कथा' हो कथा झेलो, हे प्रतिनिधीक कोंकणी कथा झेले. हया कथा झेल्यांनी आर्विल्ल्या चडश्या कथाकारांच्यो प्रतिनिधीक कथा आस्पावल्यात.

गुरूदास दामोदर कामत बांबोळकार - 'भिंंगर' (1976), विठ्ठल आंवदियेकार - 'प्रसंग' (1988), अच्युत तोटेकार - 'चैत्रांगण' (1988), अशोक भोसलो - 'खुटावणी', शशांक सिताराम, हे कांय उल्लेख करपा सारके कथाकार.

कोंकणींतल्या जायत्या बऱ्या काणयांचें अजून झेले जावंक नात. 'राखणे', 'पैणारी', 'मित्र', 'काणीक', 'साळीक', 'पुनव', 'कोंकणी', 'जाग', 'कोंकण टायम्स', 'गोमंत भारती', 'कुळागर', हया आनी हेर कोंकणी नेमाळ्यांनी बऱ्याच कुशळ कथाकारांचो समर्थ अश्यो कथा होल्मतात.

1.2 उद्दिश्ट

लोक जिवन - मनशांच्या जिणेचो विचार आनी प्रस्न मांडपी एक प्रकार. लोक जिवन मनशांच्या आनी समाजाच्या पहतींचेर टिका करपाक मार्गदर्शन करता. लेखकान आपल्या कथेंनी कशें लोक जिवन मांडला वा चित्रण केला हें हया अभ्यासत आस्पावतले.

1.3 परिकल्पना

हया अभ्यासातल्यान लोक जिवन कशें कथानी चित्रीत जाता हाचेर अभ्यास जातलो. पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतल्या लोक जिवन कशें आसा आनी तांचो दुश्टीकोन जाणून घेतली. कथा कशी आसता आनी ताचे घटक लेखकान आपल्या कथेच्या आशयाक विशयाक मुखार हाडपाक घेतिल्लो आदार जाणून घेवपाक मदत जातली लोक जिवन, समाजीक प्रस्न, राजकीय प्रस्न लेखक आपल्या कथेच्या आदारान कशें वाचप्या मुखार मांडटा आनी कितल्य प्रभावी पद्दतीन मांडटा हें जाणून घेवपाक हया अभ्यासात आस्पावातले. पुंडलीक नायक हांच्या लोक जिवन वा लोक जीण कशें रितीन आपल्या कथेंच्या आदारान उकटायल्या हें हया अभ्यासत पळोवपाक मेळटले.

1.4 व्याप्ती आनी मर्यादा

संशोधनांत चड भर लोक जिवन आनी पुंडलीक नायक हांच्या कथेचे साहित्यीक घटकाच्या आदारीत आसतले. तांच्या कथेंतलें लोक जिवन मांडपाचो हेतू तशेंच लेखकाचो विचार तशेंच तांचो दुश्टीकोन. कथा मांडपाचे कारण, कित्याक तशें मांडला, तांचो कोंकणी कथेंच्या मळार योगदान हें सगळे हया फाट्यात सोद घेवंक मेळटलो.

पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतलें लोक जिवन आनी तांच्या कथेंत मांडली समाजी मानसीकता तांच्या कथेंत प्रभावी भाशीक उतरावळ, तांचे कथानक

मांडपाची पद्दत, वातावरण, निवेदन, शैली, म्हणी तांच्या कथेंतली निवेदन पद्दत दर कथेचो खोलायेन अभ्यास जातलो.

हया अभ्यासा खातीर निवडिल्ले कथा संग्रह म्हळ्यार : पिशांततर, मुठ्य आनी अद्रक हया तीन कथा संग्रहांच्या आदारान कथाचेंर कशें लोक जिवन चित्रीत जाला हांचेर चिकित्सक अभ्यास जातलो.

1.5 अभ्यास पद्दती

सर्वेक्षण पद्दत (मुलाखत आनी प्रस्नावळ), वर्णनात्मक पद्दत, चिकित्सक समिक्षा पद्दत

संदर्भ

1. मावजो, दामोदर. 'कथा एक नियाळ', कोंकणी भास, साहित्य आनी संस्कृती. वेरेकार, श्याम, सरदेसाय माधवी म्हावशी कमलाकर संपामंडळ कोंकणी भवन, शंकर भांडारी मार्ग विद्यानगर, मडगांव गोंय, कोंकणी भाशा मंडळ. 2003.
2. नायक, पुंडलीक .पिशान्तर. साहित्य प्रकाशन, मडगांव, 1977.
3. नायक, पुंडलीक .मुठ्य. सेवा समिती प्रकाशन, मडगांव, 1977.
4. नायाक, पुंडलीक .अर्दूक. अपुरबाय प्रकाशन, वळवय, 1989.
5. तडकोडकार, प्रियदर्शिनी. पुंडलीक नारायण नायक - साहित्यसुची. केदार प्रकाशन, तिसवाडी - गोंय, 1999.

प्रकरण : दोन

2. लोक जिवन: संकल्पना, व्याख्या आनी स्वरूप

2.1 संकल्पना

2.2 व्याख्या

2.3 स्वरूप

2. लोक जीवन: संकल्पना, व्याख्या आनी स्वरूप

2.1 लोक जीवन संकल्पना

लोक जीवन ही एक सामकी व्यापक संकल्पना. 'लोक जीवन' हे संकल्पनेंत 'लोक' इतलेंच जिणेचो आस्पाव जाता, खरें म्हणल्यार ताचे परस व्हड आनी व्यापक क्षेत्र. देखून 'लोकांच्या' समग्र जिविताचेर उपचार करचे पडटात आनी हें केल्या उपरांत लेगीत एका वेवसायीकान केल्ली उपचार पद्दत पुराय जातली अशें दाखोवप शक्य ना. कारण आयज लेगीत 'लोकांची' आनी संबंदीत वाठारांची नेमकी मर्यादा थारावप शक्य ना.

"एका प्रदेशाचो सांस्कृतीक अभ्यास करपाचो आसत जाल्यार ताचो स्वभाव, घर, कुटूंब, पर्यावरण, राजकीय इतिहास, समाज आनी परिस्थिती हांचो एकठांय विचार करप अपरिहार्य जाता."

कारण ह्या सगळ्यांचो थंयच्या संस्कृतीक जिणेचेर परिणाम जाता. त्या प्रदेशांतल्या लोकांनी आपणायिल्ली जिणे पद्दत म्हळ्यार तांची अस्मिताय, संस्कृताय. पूण नागरी जिणेंत जायत्या भायल्या धक्याचो परिणाम चड बेगीन जाणवता.

देखून लोकांच्या जिविताचेर हो परिणाम जावपा खातीर कांय शेंकडे वचचे पडटात. ह्या लेखाचें नांव लोकजिणेचें आसलें तरी हांगा लोकजिणे वांगडाच नागरी जिणेचीय कल्पना आसा.

लोक जीवन - लोककथा ह्या उतराभशेन वापरतात. लोक जीवन म्हळ्यार सदया कुटुंब, वंशीक, समाजीक वर्ग, प्रादेशिक आनी हेर गटांभितर काळाप्रमाण आनी जाग्यावयल्यान तोंडातल्यान, अनुकरणान वा निरिक्षणांतल्यान चलपी आनी चलपी जिवी परंपरांचो उल्लेख जाता. "लोकजीवन" हें उतर वापरतना लोक कितें म्हणपाक सोदतात. विद्वान चड करून एकूच गजाल सांगपा खातीर वेगवेगळीं उतरां वापरतात. देखीक, तांणी "लोकजीवन" बदला "लोकसंस्कृताय" वा "पारंपारीक संस्कृताय" वापरूं येता. पूण ह्यो सगळ्यो संज्ञा एकूच संकल्पनेचो संदर्भ दितात."²

आमी चड करून वळखतात त्या लोकां कडल्यान शिकतात त्यो परंपरा-पुस्तकां वाचून वा शाळेंत आमच्या शिक्षकांकडल्यान न्हय. गोंदळ जावचो न्हय म्हणून आमी "लोकजीवन" हें उतर वापरपाचे आसात.

सदया कुटुंब, वंशीक, समाजीक वर्ग, प्रादेशिक आनी हेर गटांभितर काळाप्रमाण, अनुकरणान वा निरिक्षणांतल्यान फुडें वचपी जिवी परंपरा म्हळ्यार लोकजीण.

"दरेकल्याक आनी दर एका पंगडाक लोककथा आसा."³

पूण हाचो अर्थ कितें? आमी उलयतात त्या पारंपारीक कथा, गितां, चालीरिती, कार्यावळी, वस्तू, आनी समजुतीं विशीं, लोक उलयतात. केन्ना केन्ना आमी एक परंपरा केन्ना कशी शिकली हाची याद लेगीत येना.

आमी आमची लोकजीण परंपरा "दिसाळ्या पद्दतीन" शिकतात. म्हणल्यार आमी कोणाक तरी एका खाशेल्या रितीन कितेंय करता तें पळोवंक वा आयकूंक शकता, आनी मागीर तांणी केल्लें तशें आमी करतात.

लोक जिणेंतल्या ह्या वेगवेगळ्या प्रकारांचो विचार केल्यार ते जायत्या तरांनी म्हत्वाचे आसात हें तुमकां कळटलें. पयलें, ते तुमकां म्हत्वाचे आसात, वैयक्तीक रितीन. कुटुंबां खातीरय लोकजिणेक म्हत्व आसा.

"परंपरा, चालीरिती, कथा आनी खाशेल्यो वस्तू आमकां एकामेकां कडेन जोडिल्ले अशें जाणवपाक आदार करतात. कांय कुटुंबांतल्या वांगड्यांक खंयच्यो परंपरा आवडटात हाचे विशीं विचारात आनी कुटुंबांत कितें खाशेलें आसा तें तुमकां कळूं येता."⁴

ते भायर लोकजीण तुमच्या गटांत कितें म्हत्वाचें तें जाणून घेवपाक मदत करूंक शकता. केन्ना केन्ना लोकांक स्वताच्या लोकजिणेचे परंपरेक लागून लज दिसता, कारण तांकां दिसता भायल्या लोकांक ती समजची ना.

पूण एकामेकांच्या लोकजिणेच्या परंपरेचो अभ्यास करतना आमकां खूबदां कळटा की हेर लोकांची परंपरा आमचे परंपरे सारकीच आसा. लोक जिणेक म्हत्व आसा कारण तातूंतल्यान मनीस कोण, तांची उत्पत्ती खंयच्यान जाल्या, वेंचीक समाजाची जिणे पद्दत, समाजीक खाशेलताय आनी त्या

लोकजिणेची गिरेस्ताकाय कळटा ताकाच लागून आमी लोकजिणेचो अभ्यास करप खूब गरजेचो.

2.2 लोक जीवन व्याख्या

लोक जीवन ही उतरां पुरायपणान समजून घेवंक व्याख्याचो आदार घेवचोच पडटा वेगळे वेगळे जणकारांनी स्वबुद्धी प्रमाणान लोक जीवन वेगळ्यो वेगळ्यो व्याख्या दिल्यात

देखीक :

“लोक जीवन - “सामायीक आनी सामाजीक संस्कृतायेचीं, रुढीचीं मुळां सोदून काडप म्हळ्यार लोक जीवन”⁵

- श्रीनिवास प्रभूदेसाय

“लोक जीवन - “एक संकल्पना जातूंत लोकांचे परंपरेन आयिल्ले एके विशिट रितीन जीवन जगपाची पद्दती समजून घेवप”⁶

- डॉ जयंती नायक.

“लोक जीवन तरेकवार पारंपारीक जीण जगपाचे माध्यमां आनी गजालींतल्यान आयिल्ली आसता”⁷

- डॉ पांडुरंग फळदेसाय

"मानव-जीवन का सब दृष्टियों से विचार करनेवाला अगर को है तो वह लोक जीवन"⁸

"मनशाच्या जिविताचो सगळ्या वटांनी विचार करपी कोणूय आसत जाल्यार - लोक जीवन"

- काका कालेलकर

"गाँवों का जीवन, वहाँ के सवाल, उसकी मीमांसा और ग्रामोद्धार की योजनायें"⁹

गांवांचें जिवीत, थंयचे प्रस्न, आमच्या मिरमास आनी ग्रामोद्वाराच्यो येवजण्यो म्हळ्यार लोक जीवन

- रामविलास शर्मा

"हंसते-गाते निवासी, प्राचीन, विचित्र तथा विशिष्ट परिधान लोक-जीवन"¹⁰

हासत-गायत रावपी, पुर्विल्ले, विचित्र आनी अद्वितीय वेशभूषा - लोक जिणेचे.

- डॉ० बंशीराम शर्मा

"Folk Life examines traditional life, folk art, language, architecture, customs, beliefs, crafts, and costumes"¹¹

लोक जीवन - पारंपारीक जिणेची, लोककला, भास, वास्तुकला, चालीरिती, समजुती, हस्तकला, वेशभूषा हांचो अभ्यास जाता

- Taylor

"The folk life, the population of the area, the families and their activities, the fertility, Folk-beliefs and faiths about remedies"¹²

लोक जीवन म्हळ्यार वाठारांतली लोकसंख्या, कुटुंबां आनी तांचीं कार्यां, पिकाळपण, उपायांचेर लोक-विश्वास आनी श्रध्दा

-Judith Philips

2.3 लोक जीवन स्वरूप

लोक जीवन विशयाचेर संकल्पनात्मक भासाभास जाले उपरांत आतां हया विशयाच्या स्वभावाचेर येवप चड योग्य थारतलें. खरें म्हणल्यार संकल्पनात्मक चर्चा हो स्वताच्या स्वरूपात्मक विश्लेशणाचोच एक भाग. पूण हांगा अपेक्षा केल्लें रूप संकल्पनात्मक स्वरूपाचें न्हय तर अभ्यासाच्या विशयाच्या कांय बारीकसाणीचें आसता.

एक म्हत्वाचो मुद्दो म्हळ्यार लोक जीवन आशय आनी संशोधन हया दोनूय गजालींचो 'लोक' संकल्पनेंत आस्पाव जाल्ल्यान हे चर्चेक संकल्पनात्मक चर्चा म्हणप चुकीचें जावंक फावना.

लोकवेदांतले संप्रदाय, लोककथांतले अभ्यासाच्यो वेगवेगळ्यो पद्दती, लोककथेचें वर्गीकरण, चड करून दर एका संशोधकांनी आय जमेरेन आपल्या संशोधन कार्याप्रमाण बरयल्यात.

देखून सादर केल्ल्या संशोधन कार्याची वळख आनी गरज हया दोनूय गजालीं वयल्यान उपेगी आंगांचो नियाळ घेवप चड योग्य थारतलें आनी तशीच अपेक्षा आसा.

“सामाजीक आनी सामाजीक संस्कृतायेचीं मुळां गोंयचे भुयेर बेस बरी रिगल्यांत. गोंय जरी ल्हान, सुपुल्लें, सोबीत आसलें तरी गांवा गांवांनी खेड्यांपाड्यांनी, रानांवनांनी रावपी लोकांच्यो चाली, रिती, भास, वागणूक, भाशेची मोड, विंगड विंगड वेळार, नाच, गाणीं, होवयो, फुगड्यो, धालो,

मेळ-खेळ, देवाक सांगणें, देवचाराक मान, आलवांतिणीक काजळ कुकूम, कुळागरांनी भाटांनी ब्रम्हो वाडप, शेताची म्हालगड्यान जगवणी करप अशा नाना तरेचे लोकजीण फुलोवपाचे, जागोवपाचे आनी तिगोवपाचे उमेदींतल्यान गोंयचे लोकजिणेक एक वेगळोच बाज आसतालो. नाद मेळटालो आतांचे भोगावळीची तराच वेगळी जावन पडल्या.¹³

रीत, रूढ, मन, भास, पोरन्यांतल्यान नवें जल्माक घालप अशो गजाली काळा आड वचूंक लागल्यात. व्हड आनी अपुरबायेची गजाल म्हळ्यार, गोंयच्या कांय म्हालगड्यांनी लोकवेद, लोकजीण पोशोवपाचो यत्न जमता तसो नेटान आरंभ केल्लो आसा आनी करीत आसात. गोंयची लोकजीण खूब पोरनी आनी गिरेस्तकायेन उपाट भरिल्ली आसा.

रानांतल्यान व्हांवत येवन, शारां पार करून दर्याक मेळिल्ल्यो न्हंयो. व्हाळ, झरी, कुळागरां, शेतां माडांचीं भाटां, काजूंचीं रानां. सवणीं, हुंदीर, माळूण, किडी, मुयो, पाल, शिल्ली, रातीचे कावोटेक कोले अशी नाना तरेचीं सावदां तशेंच घरांचे वाटेर, दिवड, फुरशीं, मातिल्लें तण, चिड्डो, तायकिळो अशी वनस्पत.

तातूंत चुडटांची घरां. थोडे कडेन तणान धापिल्लीं. घरांत कोयती, पाळ, कुराड, विळो, सुरी, खोरें, कुदळ, पिकास, कुरपणो, खोटलो, वजें अशीं आवतां.

जेवण रांदपाक तांब्याचीं, पितुळचीं, मातयेचीं आयदनां. उदक तापोवपाक भाण, पेज जेवपाक वाटली, जेवण वाडूंक केळीचीं पानां, कर्मलाचीं पानां, केन्नाय कुड्याच्या पानांच्यो पत्रावळी, भाताचे तांदूळ करपाक घराचे पडवेर वान, काणपाक काण्णां, दळपाक दातें, वांटपाक लोकांनीच तयार केल्ली फातराची फातर, सभराभरीत जळोव, गोरवां गोठे अशी लोकजीण गांवां गांवांनी, वाड्या वाड्यांनी झळकताली. हें जिणेचें गांटलें. ताजो माग घेतना एक गजाल जाणवता. वेळ काळ बदलत आसा. विज्ञानाचें यूग. शैक्षणिक अचीरकाय हाका लागून लोकजीण सोदपाचें मनशांच्या ध्यानां मनांत आयलेंच ना.

‘जीवन’ म्हळ्यार खरेंच आंगाचें खत, आंगाचे खीण, दोळ्यांक दिसना मनाक कळना. शिकपाक जर वतलो तर पयलीं सैमाक पायां पडूंक जाय. मागीर इतिहासाची जाण जाय. समाजांत चलपी, खेळपी जियेवपी लोका विशी जाणून घेवप.

सैमाचें वरदान मेळिल्ली गोंयं भूय, दोंगर खूब. गोंय भुंयेन विंगड विंगड घुरयो पळयल्यो. सातवहान, मैरांची राजवट, चालुक्य - राष्ट्रकूट विजयनगर- कदंब आनी शेवटाक पुर्तुगीज मताकर्मी तर ४५० वर्सा. अशी तरेतरेची विंगड विंगड संस्कृताय गोंयच्या मनशांक आफडून गेली.

“पुर्तुगिजांनी तर इतले अत्याचार केले कीं तांतूंतल्यान गोंयची नीण थोडी वेगळे वाटेन चलूंक लागली. आनी धर्मय बदलपाक पावलो.”¹⁴

गोंयचे लोकजीण, संस्कृतायेचो विचार करपाक वयर बरयल्ले घटक नागीं करचे पडटले. पुजा, व्रतां, आचार विचार, कर्मां, खुणो, खुमो हांकां चिकटून रावपी गोंयचो लोक.

“गोंयचे लोकजिणेचो इतिहास पळयल्यार वेगळ्या संस्कृतायेचो घुरयो हे लोकजिणेर पडल्यो. निमाणें पुर्तुगिजांनी साडेचारशीं वर्सां राज्य करून गोंयची लोकजीण बदलपाचो यत्न क रूनय तातूंतल्यान तड मारून जिती रावली ही गोंयची गिरेस्त लोकजीण. मनीस केन्ना जल्माक आयलो कोणाक खबर.”¹⁵

पूण हे भुयेचेर तो जल्माक आयलो. हांगाच ताची उदरगत जाली विकास जालो आनी त्याच बरोबर भाशेकूय चाल मेळ्ळी. ह्या संसारांत जियेवपी मनशांक भाशेन ताजें अस्तित्व, अस्मिताय आपलेंपण भरून दिलें. काळ वेळ बदलत आसता. आनी तेच प्रमाण गांव, खेडीं, शारां बदलत रावतात आनी तेच भशेन भाशेचेंय समजूं येता.

आपल्यो सगळ्यो गरजो भागोवपाची तांक उलयता ते भाशेंत आसता तेन्ना ती भास गिरेस्त, लोक जिणेची परंपरा शेकड्यांनी वर्सां चलत आयल्या.

जिबेर जें कितें आयलें तें गायलें. बरपाचो गंध नाशिल्लो, पुस्तक वाचपाक शिक्षणच नाशिल्लें.

ज्या परमतत्वांत आपलें मन घोळटा, जाणें जगपाची खोस दिल्या ताजो मान म्हळ्यार जिवेवल्यान आयिल्लीं गितां. लोक जीवन भोगपी लोक म्हळ्यार सगळो लोक. फक्त खेड्यांत रानांत रावपी लोक न्ही तर एकेच तरेचे संस्कृतायेचें चित्र रंगवपी पंगड अशें गोंयचें लोक जीवन.

संदर्भ

1. खेडेकर, विनायक. लोकसरिता गोमन्तकीय जनजीवनाचा समग्र अभ्यास. कला अकादमी, कांपाल पणजी, गोवा 403001.
2. वयलोच संदर्भ
3. Gupta, Sankar. *Folklore and Folklife in India*. Indian Publication, 1975.
4. वयलोच संदर्भ
5. देसाय, श्रीनिवास. लोक वेद एक लोकजीण. आबू प्रकाशन, रिवण गोंय, 2003.
6. (सं) नायक, जयंती. अनन्य. गोव कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय, (जुलै ते डिसेंबर अंक-15) 2021.
7. नायक, भिक्. जैत: पुंडलीक नायक गौरव विशेषांक, 2014.
8. कालेलकर, दत्तात्रेय. लोक जीवन. सस्ता साहित्य मण्डल-दिल्ली, 1950.
9. शर्मा, रामविलास. लोकजीवन और साहित्य. विनोद पुस्तक मन्दिर, आगरा, 1955.

10. शर्मा, बंशीराम. लोक जीवन और परम्पराएं. कला, संस्कृति और भाषा अकादमी, हिमाचल.
11. Taylor *Folk Life: Journal of Ethnological Studies*. Volume 61, Issue 2, 2023.
12. Philips. Judith .*Folklore*. Volume 114 Number 2 August 2003.
13. देसाय.श्रीनिवास. लोक वेद एक लोकजीण. आबू प्रकाशन, रिवण गोंय, 2003.
14. देसाय.श्रीनिवास. लोक वेद एक लोकजीण. आबू प्रकाशन, रिवण गोंय, 2003.
15. देसाय.श्रीनिवास. लोक वेद एक लोकजीण. आबू प्रकाशन, रिवण गोंय, 2003.
16. फळदेसाय, पांडुरंग. गोवा : फोकलोर स्टडीस. साळगांव आनी पणजी. गोवा - १५५६ आनी ब्रॉडवे पब्लिशिंग हावस, 2011.
17. फळदेसाय, पांडुरंग. कल्चर हिस्ट्री ऑफ द काणकोण तालुका ऑफ गोवा. अप्रकाशित पिएचडी - प्रबंध, गोंय विद्यापीठ, 2002.
18. फळदेसाय, पांडुरंग. गोंयच्या लोकवेदाचे सौंदर्यशास्त्र. पर्वरी. सासाय प्रकाशन, 2017.

19. फळदेसाय, पांडुरंग. टायपोलॉजिकल इनसायट्स इन्टू
फोकलोर ऑफ गोवा. पर्वरी: सासाय पब्लिकेशन, 2021.
20. व्यवहारे, विद्या. लोकसाहित्य लोकसंस्कृती. पुणे : प्रतिमा
प्रकाशन, 2002.
21. वाकोडे, मधुकर (संपा.) लोकप्रतिभा आणि लोकतत्त्वे. मुंबय
: लोकवाङ्मय, 1994.

प्रकरण : तीन

पुंडलीक नायक हांचें व्यक्तित्व आनी कर्तुत्व

3.1 जल्म, शिक्षण आनी नोकरी

3.2 लेखनाक सुरवात

3.3 साहित्यीक प्रवास आनी बरपावळ

3.4 लाबिल्ले साहित्यीक पुरस्कार

3. पुंडलीक नायक हांचें व्यक्तित्व आनी कर्तृत्व

3.1 जल्म, शिक्षण आनी नोकरी

पुंडलीक नारायण नायक : 21 एप्रिल 1952, अंत्रूज म्हालांत सावयवेरें सारक्या कुळागरी शेती बागायतींच्या वाठारांत तांचो वळवय फोंडें जल्म जाल्लो. न्हयों, व्हाळ, बांयों, शेतां, बांद, गोरवां हे भुरगेपणांतलें सांगाती गोरवां राखप, माड पाडप, नुस्तें गरोवप, तिसऱ्या खुवे काडप, नडणी, खणणी असो वावर करपी गांव. ह्या वाठारातल्यानूच भुरगेंपण घडलें लोकसंस्कृतीचें जें भांडार ह्या वाठारांत गावलें तें तांच्या दर साहित्य प्रकारान दिसून येता. ताच्या बापायचें नांव नारायण आनी आवयचें नांव लक्ष्मी. बायलेचें नांव हेमा. गांवगिऱ्या वाठारांत रावपी शेतकामती कुटूंबांत ताचो जल्म जालो. ताकालागून ल्हानपणासावन शेतकामत्याची जीण अणभवपाक मेळ्ळी आनी हे जिणेचें बारीकसाणीन निरिक्षण करनाचीय संद मेळ्ळी.

सावयवेरेंच्या सरकारी हायस्कूलांत तांणी एस. एस. सी. मेरेनचे शिक्षण घेतलें.

भुरगेपण ग्रामीण वाठारांत गेलें. शिक्षण उसरांच म्हणल्यार धाव्या वर्सा उपरांत सुरु जालें. उपरांत पणजेच्या धेपे कॉलेज ऑफ आर्टस् ऍन्ड सायन्स हातूंत इंटर आर्टस् मेरेनचे शिक्षण तांणी मेळयलें. तांचो घराबो हो शेतकामत्यालो. देखून शेतांतले अणभव तांच्या गांठीक आयले. गांवचे

भूयेर तांणी अणभव विश्वाच्या बळार आपली नाट्य साधना करपाक सुरु केली. तांणी सुर्वेक स वर्सा सुमार शिक्षक म्हूण वावर केलो. 1979 वर्सा सह संपादक म्हूण पणजेच्या आकाशवाणी केंद्रांत कामाक लागलें. तांणी आपलें काम करताना आपलो साहित्यीक वावर चालूच दवरलो.

वाचन, मनन आनी चिंतन करप अशें तरेन साहित्य विश्वांत पावल घालीत मुखार सरलें.

1952 : जल्म, 21 एप्रील, वळवय, फोंडे - गोंय (स भावंडांत पांचवो)

1960 ते 1971 : भुरगेंपण आनी विद्यालयीन शिकप गांवात.
महाविद्यालयीन पणजे.

1972 ते 1978 : स वर्सा कोंकणी, मराठी आनी हिंदी भाशांचो शिक्षक म्हूण कार्यरत.

1977 ते 1981 : कोंकणी नाटकांचे दिग्दर्शन केलें.

1977 : हेमा धुमटकार मडगांव हांचे कडेन लग्न.

1979 ते 1984 : आकाशवाणी पणजी केंद्रार पयलीं उपसंपादक जाल्यार उपरांतच्या काळांत पालवी संपादक (हातबरप) हया हुद्धार कार्यरत. मागीर पूर्ण वेळ लेखनाखातीर नोकरेचो राजिनामो.

1985 : 'कोंकणी प्रजेचो आवाज' हे संघटनेचो निमंत्रक म्हूण निवड.
555 दिसांच्या राजभास आंदोलनांत योगदान.

1990 : युगांकाचो (पूताचो) जल्म.

1991 : राजभास संचालनालयाचे सल्लागार समितीचे वांगडीपद.

1993 ते 1996 : गोवा कोंकणी एकादेमीचे उपाध्यक्ष म्हण तीन वर्सा कार्यरत.

1992 ते 1997 : उदयपूरच्या पश्चिम विभागीय सांस्कृतीक केंद्राचे बांगडी.

1996 ते 1998 : दिल्लीचे संगीत नाटक अकादेमीचे वांगडी.

1993 ते 1996 : गोवा कला अकादमीचे वांगडी.

1997 : नवी दिल्लीचे, नॅशनल बुक ट्रस्ट ऑफ इंडिया, संस्थेचे कोंकणीचे बांगडी.

1998 : पणजी दूरदर्शन केंद्राचे सल्लागार समितीचे वांगडी.

1994 : केरळांत जाल्ल्या 'सुरभी मानसोत्सव' ह्या राष्ट्रीय साहित्यीक परिसंवादांत वाटेकार.

2001 : दुबयची भोंवडी

फेब्रुवारी 2002 : सि. आर. पारेख इंडियन क्रिएटिव रायटर इन रॅजिडेन्स स्प्रिंग 2002 उपक्रमा अंतर्गत अमेरिकेंतल्या पॅनसिल्वानिया विद्यापिठांत आपोवर्ण.

1995 : केरी फोंडें हांगा जाल्ल्या 'नायलॉन 66' विरोधी सामाजीक आंदोलनांत सक्रीय वांटो.

1999 : बेळगांव जाल्ल्या अ. भा. कोंकणी परिशदेचे अध्यक्ष.

2002 ते 2004 भारत सरकाराच्या पर्यटन आनी सांस्कृतीक विभागाची खाशेली फॅलोशीप.

2003 : म्हायती अधिकार कायद्याचे सल्लागार समितीचे वांगडी म्हूण नेमणूक.

2002 ते 2005 : गोवा कोंकणी अकादेमीचे अध्यक्ष म्हूण नेमणूक.

2005 ते 2008 : गोवा कोंकणी अकादेमीचे अध्यक्ष म्हणुन दुसरे फावटी नेमणूक.

2012 ते 2015 : गोवा कोंकणी अकादेमीचे अध्यक्ष म्हणुन तिसरे फावटी नेमणूक.

2008 ते 2012 : नवी दिल्लीचे साहित्य अकादेमीचे कोंकणी सल्लागार समितीचे निमंत्रक आनी वावुरपी मंडळाचे वांगडी.

2010 : टोरिनो, इटली हांगा आंतरराष्ट्रीय पुस्तक मेळांत वांटेकार.

2011 : मंगळूरच्या कोंकणी भास आनी सांस्कृतीक प्रतिष्ठानाची फॅलोशीप फाव जाली.

2014 : इंडिया हॅबिटेड सेंटर, नवी दिल्ली हांच्या 'समन्वय' फेस्टीवलांत सहभाग

2012, 2013 : फर्मागुडी-फोंडें हांगासर जाल्ल्या पयल्या कोंकणी नाट्य संमेलनाचे अध्यक्ष

2014 : गोवा आर्ट्स अँड लिटररी फेस्टीवलांत सहभाग

2014 : अस्मितापर्व सहभाग: रवीन्द्र केळेकार: नामनेचे निबंदकार,

व्याख्यान (हिंदीत) मोरारी बापू आश्रम, भावनगर-गुजरात.

3.2 लेखनाक सुरवात

पुंडलीक नारायण नायक 1952 वर्सा साहित्य संवसारांत तांच्यानी पयले पावल घालें. तांच्या हातांतल्यान आनी अणभवांतल्यान तांणी ग्रामीणताय आपल्या साहित्यांत हाडली. गांवगिऱ्या वाठारांतल्या कश्टकरी समाजाचे प्रतिनिधित्व करून लेखन करपाक तांणी आरंभ केलो. साहित्य निर्मणी करता आसताना तांचो जिवीतांतलो संघर्श हो चालूच आशिल्लो.

पोनां पडौल्ल्या समाजाक वैचारीक बुदवंतकाय दिवपाचो हो संघर्श आसलो. अशे तरेन ह्या संघर्शांतल्यान वाट काडीत तांणी चिड्डल्ल्या माड्डल्ल्या समाजाचे प्रतिनिधित्व केलें. तांच्यो एकांकिकांनी आनी नाटकांनी जिणेचे सत तांणी चित्रायले. फांटी पडिल्ल्यांक सामकार येवपाक उलो मारलो. वैयक्तीक जीर्णत तांणी भाशीक चळवळींत आनी साहित्यीक चळवळीत सक्रिय जावन वांटो घेतलो.

कोंकणी राजभास चळवळींत पुंडलीक नायक हांचे योगदान विशेश थारता, तांणी पोट तिडकीन ह्या आंदोलनांत वांटो घेतिल्लो, कोंकणी प्रजेचो आवाज हे राजभास चळवळीत सामील आशिल्ले संघटनेचे ते निमंत्रक आशिल्लें.

3.3 साहित्यीक प्रवास आनी बरपावळ

संवसारात अशें कितलेशेच लेखक आसतले जांणीं साहित्याच्या खंयच्याय एक वा दोन प्रकारांत उपाट यश मेळयल्लें आसतलें. पूण साहित्याच्या लागीं लागीं सगळ्यां प्रकारांनी उपाट यश जोडपी अशें थोडेच लेखक आसतले. तांतूंत भारतीय साहित्यीक आनी पर्यायान कोंकणी साहित्यीक पुंडलीक नायक हांचो आसपाव आसा.

पुंडलीक नायक हाणीं कथा-कविता, नाटक, कादंबरी ह्या प्रकारांसयत एकांकी, बालनाट्य (साहित्य) निबंध अशा साहित्याच्या लागीं लागीं सगळ्या प्रकारांत अभूतपूर्व जैत मेळयलां. तांचे चडशें साहित्य गोंयची भूय, भौस आनी भास हांचेर आदारीत आसा. पुंडलीकाच्या साहित्यांत गोमंत - भूयचे उत्फर्क आनी नैराश्य, हायेस आनी मर्यादा, आत्मस्थर आनी अंतर्वेदना. क्रिया कलाप आनी कर्मभोग ह्या सगळ्यांची रूपां पळोचक मेळटात.

कश्टकरी, श्रमीक, वर्गाच्या घामांनी भिजिल्ल्या अणभवांचे दिफळे आपल्या साहित्यांतल्यान प्रदर्शित केल्यात. देखुन विशय ग्रामीण वा प्रादेशीक आसून लेगीत तांच्या साहित्याचो आशय मात अमर्याद मानवी तत्वांकडेन नातें सांगता. ग्रामीण, प्रादेशीक साहित्यांत लेगीत वैश्वीकते कडेन झेप घेवपाची तांक आसू येता हें तांचे साहित्य बाचतकीच मतींत येवचे.

ताच्या कथा आनी नवलकाणी नवलिकांनी तशेंच नाटकांनी समाजांतल्या दुबळ्या वर्गाची दुख्खां, व्यथा आनी हावेस, तांचेर जावपी अन्याय, अत्याचार आनी तांचे जिणेंतले बदल हांचे चित्रण जाल्लें आसा. गोंयांतले सामाजीक जिणेचो प्रवाह आडावन दवरपी परंपरेच्यो बण्टी आनी हे जिणेंत उद्देगीक बदलांक लागून घडून आयिल्लें परिवर्तन, ह्यो सगळ्यो गजाली ताच्या साहित्यांत समर्थपणान चितारिल्ल्यो आसात.

पुस्तक रुपान उजवाडा आयिल्लें साहित्य :

कविता - 'गा आमी राखणे'; कथा 'पिशांतर', 'मुठय' आनी 'अर्दूक' नवलिका - 'बांबर', 'गुणाजी', 'वसंतोत्सव', 'दायज'; नवलकाणी 'अच्छेव' नाटक 'खण खण माती', 'रक्तखेव', 'राखण' 'सुरींग', 'सूर्यसांवट', 'देमांद', 'मुक्तताय', 'शबय शबय भौजन समाज', 'पिंपळ पेटला', 'श्री विचित्राची जात्रा', 'दायज', 'चैतन्याक मठ ना'; एकाकीका संग्रह 'दिगंत'; 'नभोनाट्य संग्रह - 'आकाशमंच'; भुरग्यांखातीर साहित्य 'गांवधनी गांवकार', 'चौरंग', 'रानसुंदरी' (गीत - नाट्य), 'आळ्यांक वाग खातलो' (नाटकुलें), 'मनू' (नवलिका); नाटकुलें 'छपन्न ठिगळी येशवंत', 'वेंचीक कोंकणी एकांकी' हें संपादीत आनी 'काझी नझरूल' आनी 'नानालाल' हीं ताचीं अणकारीत पुस्तकां आसात.

अणकारीत साहित्य - काजी नजरूल इस्लाम (चरित्र) 1985 आनी नानालाल (चरित्र) 1987.

संपादीत साहित्य - वेंचीक कोंकणी एकांकी (प्रातिनिधीक एकांकी संग्रह)
 1992 आनी समकालीन कोंकणी लघुकथा (प्रातिनिधीक कथा संग्रह)
 1997.

फिल्म / टेलीप्ले - जैत (कोंकणी टेलीफिल्म) कथा, पटकथा, संवाद
 लेखन 1991, रानसुंदरी (कोंकणी टेलीप्ले) 1991, मर्णकटो (कोंकणी
 टेलीप्ले) 1992, स्वीकृती (कोंकणी टेलीफिल्म) संवाद लेखन 1993,
 वधचक्र (मराठी विडीयो फिल्म) कथा, पटकथा, संवाद, गीत लेखन
 1993, देखणी दुराय (कोंकणी फिल्म) कथा, पटकथा, संवाद, गीत लेखन
 1994, सांगाती (कोंकणी टेलीफिल्म) गीत लेखन 1996 आनी मोनी
 गवाय (कोंकणी फिल्म) कथा, पटकथा, संवाद 1999.

3.4 लाबिल्ले साहित्यीक पुरस्कार

1975 कोंकणी भाशा मंडळ, (गोंय) उत्कृष्ट साहित्य पुरस्कार

1975 गोवा कला अकादमीचो उत्कृष्ट ग्रंथ पुरस्कार

1978 गोवा कला अकादमीचो उत्कृष्ट ग्रंथ पुरस्कार

1980 ऑल इंडिया रेडिओचो वर्सुकी नभोनाट्य पुरस्कार

1984 केंद्रीय साहित्य अकादेमीचो साहित्य पुरस्कार

1987 ऑल इंडिया रेडिओचे नभोनाट्य लेखन सर्तीत पुरस्कार

1998 ऑस्ट्रेलियन अकादेमी ऑफ ब्रॉडकास्ट अण्ड

सामन्सचो पॅटर्स पुरस्कार

1990 गुंडू सिताराम आमोणकार यादस्तीक साहित्य पुरस्कार

1991 पी. डी. कुडचडकार नाट्य लेखन पुरस्कार

1997 गोवा फिल्म फेस्टिवल 1997: उत्कृष्ट फिल्म आनी पटकथा

पुरस्कार फिल्म: देखणी दुराय

2007 कला आनी संस्कृती संचालनालय, गोंय सरकाराचो पुरस्कार

2008 भुरग्यांच्या टॅलिफिल्मां खातीर अखील भारतीय दूरदर्शन पुरस्कार

2008 गोवा कला अकादेमीचो रंगसन्मान पुरस्कार

2009 गोंय सरकाराच्या कला आनी संस्कृती संचालनालयाचो राज्य
सांस्कृतीक पुरस्कार. (जीवन गौरव)

2010 गोवा कला अकादेमीचो गोमन्त शारदा पुरस्कार (जीवन गौरव)

2012 कोंकणी भास आनी संस्कृती प्रतिष्ठानाचो विमला व्हि. पै विश्व
कोंकणी पुरस्कार - रंगकाव्या खातीर

2013 संगीत नाटक अकादेमीचो पुरस्कार (नाट्यलेखन) (जीवन गौरव)

संदर्भ

1. हळर्णकार, डॉ. तानाजी, कोंकणी विश्वकोश, खंड २. गोंय विद्यापीठ, ताळगांव गोंय.
2. नायक, भिक् बोमी. जैत: पुंडलीक नायक गौरव विशेशांक 2014. जैत प्रकाशन, खोली, तिसवाडी- गोंय.
3. च्यारी, पूर्णानंद. पुंडलीक नायक आनी विजय तेंडुलकर हांच्या वेंचीक नाटकांचो तुलनात्मक अभ्यास. विश्वविद्यालयाच्या कोंकणी विभागांत पीएच. डी. पहवे पासत सादर केल्लो सोद-प्रबंद, वर्स 2013.
4. (संपादक) नायक, राजू. वेंचीक पुंडीक. मडगांव - गोंय: कोंकणी भाशा मंडळ, 1999.
5. नायक, पुंडलीक. पिशान्तर. साहित्य प्रकाशन, मडगांव, 1977.
6. नायक, पुंडलीक. मुठ्य. सेवा समिती प्रकाशन, मडगांव, 1977.
7. नायाक, पुंडलीक. अर्द्रक. अपुरबाय प्रकाशन, वळवय, 1989.
8. तडकोडकार, प्रियदर्शिनी. पुंडलीक नारायण नायक - साहित्यसुची. केदार प्रकाशन, तिसवाडी - गोंय, 1999.

प्रकरण : चार

पुंडलीक नायक हांच्या कथेचे साहित्यीक घटक

4.1 कथेचें घटक

4.2 पुंडलोक नायक हांच्या कथेचें साहित्यीक घटक

4.2.1 पुंडलीक नायक हांच्या कथेचीं कथानकां

4.2.2 पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतली पात्रां

4.2.3 पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतले संवाद

4.2.4 पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतलें वातावरण

4.2.5 पुंडलीक नायक हांच्या कथांची भाशा

4.2.6 पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतलें निवेदन

4. पुंडलोक नायक हांच्या कथेचें साहित्यीक घटक

4.1 कथेचें घटक

“कथानक, पात्रां, वातावरण, निवेदन आनी भास हे कथेचे मुखेल घटक जावन आसात. कथा हो स्फुट साहित्य प्रकार आसा. तो कथेंत निवेदकांच्या नदरेंतल्यान अणभवांचे कथन करता. निवेदक घडणुकांचे पात्रांच्या वातावरण आनी हेर बाराकसाणीचे निवेदन करता. हें निवेदन म्हळ्यार फक्त अणभव एक फाटल्यान एक अशें मांडप न्हय जाल्यार घडणुको पात्रांच्यो करण्याो आनी हेर गजाली कथेंत अर्थपूर्ण रितीन गुंथिल्यो आसतात.”

4.2 पुंडलोक नायक हांच्या कथेचें साहित्यीक घटक

4.2.1 पुंडलीक नायक हांच्या कथेचीं कथानकां

कथेचें बीज हें कथानक आसता. लेखक दर कथेचे कथानक सुंदर तरेन चित्रायता. कथेक अपली अशी एक काणी जावन बरोवपी तशेंच समाजीक, वास्तववादी, जीवनदर्शी आनी एक आपलेपणाचे नातें लागीं करपी तांच्या कथेचे कथानक जावन आसा. कथानक हें कथेचेर नियंत्रण दवरपी मुखेल घटक आसता आनी ह्या मताक लेखकान बरें पद्दतीन आपणायला.

कथा वाचतना कथानक सुरवाते सावन शेवट मेरेन योग्य प्रवाहांत बांदून दतरपाचें काम दर कथेच्या कथानकात दिसता.

कथानक हें लेखकान खूब प्रभावी तरेन रचला कारण तांच्या कथा सुरवातेक एका विशयाची सुरवात करता उपरांत त्या विशयाचो मध्य भाग ते वाचकाच्या मुखार दवरतात उपरांत विशयाचो विकास रुपात जाता आनी शेवट एक सुचकताय घेवन येता. कथानक लेखकान खूब खोलायेन आपल्या अणभवाक आपल्या कथा साहित्यात चित्रीत करपाचो यत्न आसपावता.

लेखकाचे संवेदनशील मन आनी कल्पना तांच्या कथेनी दिसता. तांच्या कथानकाची मांडणी वाचकाच्या मुखार येता तेन्ना पयली मनात येता तें म्हळ्यार तांका साहित्याक एक मोलादीक रूप दिवपाक एक ताचो जल्मगूण आसा.

देखीक - 'पिशान्तर', 'मुठय' आनी 'अर्दुक' मुखेल तीन कथा संग्रहांतल्यान लेखकान ग्रामीण वाठाराचें बारीकसाणेन चित्रण केलां, लेखकान संवेदनशीलतायेन थाव घेतला. कश्टकरी समाज, लोक जीवन - सूख, दूख, उमाळे, भावना, दायज, परंपरा, समज गैरसमज, राहणीमान, मानसिकता, कश्ट, मोन्यो व्यथा, अन्याय अत्याचार, कृषी संस्कृताय, काम धंदो आनी तांचो संघर्श सांगतना लोकसंस्कृतायेचो दिश्टावो घडटा.

मनीस जिणेंत संघर्श करून लेगीत आपली पाळां मुळां विसरना हाची सुलूस तांच्यो कथानकां करून दिता.

4.2.2 पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतलीं पात्रां

पात्रां हीं कथेंक एक जीवसाण दिवपी घटक आसता. एक कथा बरी जातली जाल्यार पात्रांचे कथेन स्वभावदर्शन बरें तरेन घडोवंक गरजेचे आसता. लेखक कथा गुंथताना जी पात्रां कथेत चित्रायता ती कथा शेवटाक पावता तेन्ना ती आपली जावन वाता. मनशाची जीवन दोळ्यांमुखार चित्र उबें करपी ताची ताक दर कथेंत दिसता. लेखक पात्रांची वळख करून दितना सादया रूपान मांडटा. कथेचे खरें जैत प्रसंगा परस स्वभावदर्शनाचेर चड आदारीत आसता हें तांच्या दर कथेंच्या पात्रांनी दिसत.

लेखक पात्रांचे चित्रण खूब सोबीत आनी मनांत घर करून रावपी अशें म्हळ्यार जाता कारण दर कथा वाचून सोंपल्या उपरांत लेगीत कथेंतली पात्रां वाचकांचे तकलेंत उरतात.

कांय कथा आनी मुखेल पात्रां

पिशान्तर - सतीश, भागेलपण - गोंदलो, आडवण - निळकंठ, एक पोर - शेकू, गोंदु - गोंदु, वळख - दादा, हार - भिवा, पाज्ज - विठाबाय,

वळ - भिकू, काणी एका माजराची - रघू, बळार - येसु, भिकारो - भिकारो
 , हांव हारलों. हांव जिखलो - रंगनाथ, खळ - पांगो, उचंबळ - प्रकाश,
 कासय - वासू, मोगाची धूव - मोगाबाय, माड - खुशली, पारज - शामल,
 खाटीक - कुश्टा, भाग्योदय - धर्मा, घर - आवय, अर्दूक - जाणटेलो,
 भोवर - अनील, बळी - दिनकर, खाटकागेर एक रात - वाटसूरो, बळजबरी
 - जानी, जैत - विजय, अग्निदिव्य - अग्निदिव्य, प्रेमजागोर - मोगा.

4.2.3 पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतलीं संवाद

कथा समजून घेवपाचे म्हत्वाचे काम संवाद करता. लेखक जेन्ना कथा रचता तेन्ना पात्रांच्या संवादात एक विशय मुखार हाडटा. लेखक कथा रचतना संवाद विशय उक्तोकरता तशें मांडटा. ह्या संवादांतल्यान पात्रांचें चरित्र विकसीत कशें बरें तरेन करप जाल्या तांच्या कथेनी पळोवपाक मेळटा.

तशेंच लेखक संवाद सादे आनी वाचकाक समजून घेवपासारके तशेंच सैमीक आनी पात्रांक अनुकूल आसूंक जाय ह्या नदरेतल्यान मांडटा. प्रभावी संवाद आसल्यार कथा साहित्यात कथानक बरें तरेन रचता. लेखक वाचन्याक काणयेंत चड गुंतपाक तशेंच कथा आकर्शीत करपी संवादाचो बरो वापर करता. संवाद वाचप्याक एक कथेचें दर संवादातल्यान विशयाचें मार्गदर्शन करतात.

लेखक वाचऱ्यांक संवादाच्या आदारान पात्रांचे विचार, भावना आनी प्ररणा हांची म्हायती दिता. तशेंच लेखक एक ताण निर्माण करून वा संघर्श सोडोवन वाचऱ्याक काणी पुराय वाचपाची उमळशीक निर्माण करता. दर कथा लेखकान संवाद आकर्शक आनी गतिशील पद्दतीन वापरल्यात. कथेंत निमाणें संवाद काणयेंत प्रामाणीकपण हांडून पात्रा आनी तांचे संवाद वाचऱ्यां कडेन चड संबदीत जावंक शकतात हें लेखक आपल्या कथेंच्या आदारान मांडटा.

कांय देखी -

पात्रां : सतीश आनी शोभा

संवाद

अक विचारू रे?

बरे भाशेन.

तुजो कोणाचेर मोगबी आसा है

आसा.

अशें ! कोणाचेर तो सांगशी ?

बऱ्ऱें

सांग, कोणाचेर ?

तुजेर.

खव्यानीच ?

खव्यानीच.

पान. क्र : १२, पुस्तक : पिशान्तर

पात्रां : रंगनाथ आनी रूपा

संवाद

सांगतां मरे -

‘ _____ ’

हांवें तुका मुद्ददम मत दिलें ना.

“?” म्हजे नदरेंतूच प्रस्न आशिल्लो.

सगळीं तुका आनी म्हाका दुसरेच नदरेन पळयतात.

‘ ! ’

तुका मत दिल्यार तांकां चड दुबाव येवपाचो.

पान. क्र : ४५, पुस्तक : मुठ्य

पात्रां : जाणटेलो आनी वाटसुरो

संवाद

घरांत कोण ना ?

ना.

भायर सरल्यांत ?

अं.

पयस गेल्यात ?

अं.

चड पयस ?

पान. क्र: ७०, पुस्तक : अर्दूक

4.2.4 पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतलें वातावरण

कथेचे निर्मितीन कथेंत आयिल्ल्या प्रसंगाक वा घडणूकेक धरून वातावरण निर्मिती करची पडटा. लेखक दर कथा रचताना वातावरणांत वेळ, सुवात आनी परिस्थिती हांचो आसपाव करता. वातावरण पात्रांकडेन संबंदीत घडणुको आनी परिस्थिती एक जिवंत रितीन चित्रीत करतात.

वातावरणांच्या आदारान कथानकाक जडाय फावो जाता. सैम, ऋतू, प्रसंग, आदीचें वर्णन खूब संक्षिप्त आनी प्रतिकात्मक स्वरूपांत करून खंयचीय घडणूक वा परिणाम जिवो आनी वास्तववादी करपाक जाता हें लेखक आपल्या कथेंत बरें तरेन रचता.

लेखक वातावरणाची दृश्यपरिवेश पात्रांचे मानसीक स्थितीचेर उजवाड घालता. तशेंच वातावरणांच्या आदारान भावना देखीक राग, मोग आदी गजाली जिवे करतात. लेखक जेन्ना कथा रचताना वातावरण खूब सुंदर तरेन वाचप्याक समजून घेवपा सारके सोप तरेन वापरता मनशाची उदरगत आनी उणाव तशेंच भावना. भावना हो काणयेचो जीवा सारको आसता आनी वातावरण त्या काणयेची कुड.

लेखकान कथा रचताना जेन्ना थळावें आनी परिस्थितीचो रंग सादर करता तेन्ना थळावें चित्र लक्षत दवरून त्या जाग्याच्या आनी काळाच्या वातावरणांत जिणेच्यो वेगवेगळ्यो गजाली आनी परिस्थिती मांडपाक आपले अणभव आनी सृजनशील कुशळटाय वापरल्या.

4.2.5 पुंडलोक नायक हांच्या कथांची भास

कथाकाराक आपली कथा कागदार हाडपा खातीर भाशेचो आदार घेवचो पडटा आनी ही भास पात्रांच्या पिराये प्रमाण, जाती धर्मा प्रमाण, ताका सोबा सारकी वापरची पडटा. ल्हान, तांकां सोबा सारकी वापरची पडटा. ल्हान भुरग्यांच्या तोंडात पयलो पुरुशी निवेदनांत फावो सारको उपेग

करूंक जाय. त्याच प्रमाण कथानकांत, पात्रांक ज्या प्रकार शैलिची गरज आसता त्याच तरेची शैली कथा लेखनांत येवप गरजेची कारण जायते फावट बरोवपी भाशेचो कलात्मक वापर करता.

वाचकांक जी भास समजता तेच भाशेन कथेंत भास वापरूंक जाय. त्या त्या वर्गाच्या मनशांची भास वापरप जाता, शैली त्या मनशाक लागू जाता तशी आसपाक जाय. अडेची उतरां घालप नां. भास मुखेल घटक.

कथा निर्माण करपा फाटल्यान भास मतींत घेवपाक जाय. समाजाक समजता तसली सादी, सरळ, सोंपी भास वापरपाक जाय. लेखक भास वापरतना फकत गांवगिरे जिणेचो अणभवच घेवंक मांडिना तर ती जीण तांणी पचोवन घेतल्या.

देखून गांवचे जिणेंतले दिसपाक बारीक सारीक पूण म्हत्वाचे अशे प्रवाह तांणी विवक्षीतपणान कथांनी मांडल्यात.

गावांतलीं मनशां, तांचे सभाव, तांच्यो वृत्ती - प्रवृत्ती, तांचे विश्वास आनी श्रद्धा, तांच्या कल्पनांच्यो मर्यादा आनी हावेसांच्यो शीम मेरो, तांचें विचारधन आनीक संस्कृतीक दायज तांचे भाशेंतल्यान व्यक्त जाता. तांचेमदले ताण तणाव हे सगळे तांच्या कथांनी पळोवपाक मेळटात. हें सगळे तांचेच भाशेंतल्यान व्यक्त जाता.

4.2.6 पुंडलीक नायक हांच्या कथेतलें निवेदन

कथा बरोवपाक निवेदनाची गरज आसता. कथा सांगपा खातीर एक निवेदक पात्रां तयार करता आनी त्या निवेदकाच्या वा पात्रांच्या वाचप्यांक वा आयकुप्यांक कथा सांगता देखून निवेदक कथेचो एक म्हत्वाचो भाग जावन आसात. निवेदक हो बरोवपी आनी वाचपी हांच्या मदलो मनीस. निवेदन कारपाच्योय दोन तरा आसतात.

तांकां प्रथम पुरुशी निवेदन आनी तृतीय पुरुशी निवेदन अशेंय म्हणटात. प्रथम पुरुशी निवेदक हें कथेतलेंच एक पात्र आसता. देखीक: निवेदक हांव नांवाचे एक पात्र जावन काणयेंत येतां. तृतीय पुरुशी निवेदक हे कथे भायलो एक निवेदक पात्र आसता

कथेची गुणवत्ता निवेदनाच्या रूपान दिसता. लेखक कथा रचताना ताचक आनी कथा हांचे मदीं, मनोवृत्ती, दिका आनी कथात्मक म्हायतीचें नियंत्रण नियंत्रीत करता म्हणून निवेदन म्हत्वाचें आसता.

संदर्भ

1. नागवेंकार, डॉ. हरिश्चंद्र. *आस्वादना*. प्रकाशक सै. कुदा नागवेंकार, गोंयकार प्रकाशन, मडगांव - गोंय, 114-116.
2. गोनिश, डॉ. ओलिव्हीन. *कोंकणी सरस्पतिचो इतिहास*. प्रकाशन ओवेलीन कुतीज्यु, कोंकणो सरस्पत प्रकाशन, चांदर- गोंय, 1989.
3. गांवकार, भालचंद्र. *साहित्य एक भासाभास*. प्रकाशक मित्र किटोले, बेताडे-फोंडे गोय, 1989.
4. मावजो, दामोदर. *साहित्य शिल्प*. प्रकाशन गोवा कोंकणी अकादमी, 1995.
5. गांवकार, भालचंद्र. *साहित्य एक भासाभास*. प्रकाशक मित्र किटोले, बेताडे-फोंडे गोय, 1989.
6. नायक, पुंडलीक. *पिशान्तर*. साहित्य प्रकाशन, मडगांव, 1977.
7. नायक, पुंडलीक. *मुठ्य*. सेवा समिती प्रकाशन, मडगांव, 1977.
8. नायाक, पुंडलीक. *अर्दूक*. अपुरबाय प्रकाशन, वळवय, 1989.

प्रकरण : पांच

पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतले लोक जिवन

5.1 पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतले लोक जिवन

5.2 कथेंतलें अभिव्यक्त जावपी लोक जीवन

5.3 पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतलें समाजीक प्रस्न, वेवसाय

आनी अर्थीक वेवस्था

5. पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतले लोक जिवन

5.1 पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतलें लोक जिवन

"गांवगिऱ्या वाठारांतल्या लोकांचे प्रस्न, गरीबांचे प्रस्न प्रभावीपणान तांच्या कथांनी वाचूंक मेळटात. आयजवेर तांचे चार कथाझेले उजवाडाक आयल्यात. तातूंत 'पिशान्तर' 1977 'मुठ्य' 1977 'अर्दूक' 1989 हे स्वतंत्र तर समकालीन कोंकणी लघुकथा 1989 हे संपादीत कथा झेले उजवाडाक आयल्यात"

हया तांच्या पुस्तकांनी गांवगिऱ्या वाठारांतल्या लोकांचे प्रस्न, गरीबांचे प्रस्न दिसता. 'गांवगिरी जीण', 'लोक जीवन' चड प्रभावीपणान जाणवता. हयो दोनूय एकमेकांत एकजीव जाल्ल्यो संकल्पना.

देखून तांची लेखणी मातयेच्या गंधान परमळटा, गांवच्या मनशांची बोली उलयता, तांचे प्रस्न मांडटा, तांचे उमाळे सांगता, तांची जीण चित्रायता लोकांचे परंपरेन आयिल्ले एके विशिश्ट रीतीन जीवन जगपाचे पद्दतीक लागून 'गांव' जल्माक येता. देखून 'गांवगिरी जीण' आनी 'लोकजीण' वा 'लोक जीवन' एकमेकांतल्यान कुशीक काडूंक मेळनात.

पुंडलीक नायक हांच्या कथा साहित्य तीन झेल्यांत आस्पावलां 'पिशान्तर' 6 कथा आसा. 'मुठ्य' 15 कथा आनी 'अर्दूक' 11 मेळून सुमार 34 कथा तशेंच समकालीन 'कोंकणी लघु कथा' हया नॅशनल बुक ट्रस्टान

उजवाडायिल्या झेल्यांत उजवाडाक आयिल्ली 'प्रेमजागर' ही कथा अशा सुमार 35 कथांचो विचार हांगा करपाचो आसा

'मुठय' 'पिशान्तर' आनी 'अर्दुक' मुखेल अश्या तीन कथा संग्रहांतल्यान लेखकान लोक जीवन, ग्रामीण जीण, कश्टान झुजता त्या मनशाचे संघर्श, सूख, दूख, उमाळे, भावना, दायज, परंपरा, समज गैरसमज, राहणीमान, मानसिकता, कश्ट, मोन्यो व्यथा, अन्याय अत्याचार, कृशी संस्कृताय, काम धंदो हाचो मेळ आमकां तांच्या साहित्यातल्यान चित्रण केलां, हया वाठाराचो संवेदनशीलतायेन थाव घेतला.

कश्टकरी समाज आनी तांचो संघर्श सांगतना लोकसंस्कृतायेचो दिश्टावो घडटा.

मनीस जिणेंत संघर्श करून लेगीत आपली पाळां मुळां विसरना हाची सुलूस तांच्यो कथा करून दिता.

लोक जीवन मांडताना कथांनी दिसपी मानवीय संवेदना ही वैश्वीक वास्तवताय, मनीस जगतना त्याच बुन्यादीचेर संवसाराचें घर उबें करता. कथांनी चिड्डल्या बारीक समाजाच्या संवेदनशिलतायेचो घेतिल्लो थाव दिश्टी पडटा. गरिबी, नात्या मदलो, पोटा कडलो हो वैश्वीक संघर्श दिसता. कथा संग्रह समाजाची पाळां मुळां खणटा, मानवीय संवदनेचो घुस्मटमार अभिव्यक्त करता.

नुस्तें मारपी वेवसाय शेती वेवसाय, मिनाची खण, गोरवां राखपी, दिसवड्याचें काम हया वेवसायाक धरून हो समाज हें लोक आपलो संवसार करतना जाणवता. मोग, काम, जापसालदारकी सारक्या वैश्वीक आयामांचो सोद हया समाजाच्या आगळ्या वेगळ्या तासांतल्यान व्यक्त जातना दिश्टी पडटा.

तशेंत लेखकान ल्हान भुरगो धरून जाण्टो मेरेनचो समाजीक प्रस्नांचे थाव घेतिल्ले जाणवतात. भावना संवेदनेचें एकरूपीकरण करपाचें धाडस लेखक करतना दिश्टी पडटा.

5.2 कथेंतलें अभिव्यक्त जावपी लोक जीवन

'भागेलपण'

ही कथा म्हळ्यार समाजीक अन्यायाआड एके व्यक्तीचें बंड. भागेली म्हळ्यार. भागीदार. पूण कोण जाणा केन्ना त्या उतराचो अर्थ बदलून भागेली म्हळ्यार मानायच न्हय तर गुलाम जालो. आदीं अर्थ बदल्लो काय आदीं मनीस तेंय कळना. भाटंकारशायेच्या वंदनातल्यान आपल्या शिकपी चल्याक आनी कुटूंबाक मुक्त करपा खातीर भागेली भागेलपणाचेर खोंट मारता.

'आडवण'

आडवण ही लोकश्रद्धेचो आदार घेवन रचिल्ली काणी. कोणेतरी कोणाखातीर स्वताक गाडून घेवचें पडटा-स्वताचें जिवीत काबार करचें पडटा - मागीरूच येता प्रतिभेक चंवर - फुट्टात कल्पना विश्वाक अनंत पाखां. एके शालून आपली जीण आडवणात घालून एक निळकंठ कसो घडयलो ताची ही काणी.

तरणे पिरायेचेर लौकिक नदरेन अशिक्षीत अडाणी आशिल्लें शालू निळकंठाक जिणेचो अर्क पिवून पचयल्ले भशेन जिणेचें तत्व सांगूक शकता. जीण कोळून पिल्ल्या जाणट्या मनशांक लेगीत सुचचेंना अशें शाणपण तें निळकंठाक सांगता आनी ताचेखातीर स्वता मात आडवणात रावप पसंत करता. तिणें ते भुल्लूसपाचे पिरायेर संयमान जिणेचो तो अर्क निळकंठाक सांगूक नाशिल्लो जाल्यार निळकंठ घडचोच नाशिल्लो.

'एक पोर'

ही आवय नाशिल्ले अनाथ चलयेची कथा. जीवन जगपाक शेकुचीं बळिश्ट आनी कश्ट करपी जीण. बापूय आसून नासून सारखोच देखून अनाथ. बालमनार्चीं स्पंदनां, आवयच्यो उमाळून येवपी यादी, काळजांतलो तिचेविशींचो मोग, आवयचें नांव वापरून बापायन केल्ली फटवण, शकुचीं करपल्लीं सपनां आनी सगळ्यांत म्हत्वाचें म्हळ्यार शकुच्या बापायन शेजारणी कडेन दवरिल्ले संबंद. हांचें शकुचे नदरेंतल्यान केल्लें कारुण्यमय दर्शन हे कथेंत घडटा.

‘गोदू’

ही ल्हानपणांसावनूच चंचल आशिल्ले एके चलयेची काणी. ताची वृत्ती शरीरसुखाक चटावल्ली आशिल्ल्यान निमाणें घोवाक सोडून तें घरा येता आनी बापायच्या हातसून रागाच्या भारांत ताका मरण येता. गावांतले जिणेतल्यानच हे कथचें कथानक तटस्थपणान कथाकारान उबें केलां. गोदूविशींची सुरवेची तिरस्काराची प्रतिक्रिया उणी जावन निमाणें वाचपी ताचेखातीर चुरचुरता. गोदू जें आपणाक जाय तें मेळयता. तें अधिकाऱ्यांच्या मनशावरी मेळ्ळेंना जाल्यार ते बाबतींत तें आपलो अधिकार वापरता. ताचे वृत्तींतच स्वच्छंदीपण आसा, पूण ताचें मरण मात वाचप्यांच्या मनांत ताचेविशीं काकळूट निर्माण करता.

‘देंठ’

हे कथेचो नायक म्हळ्यार एक स्वावलंबी, स्वतंत्र व्यक्तिमत्वाचो आनी स्वताचें वेगळें अस्तित्व मानपी तरनाटो. घरच्यो यादी जाता. घराकडलें आवयन धाडिल्लें आंतेर जेन्ना तो पळयता तेन्ना ताका भुरगेंपण याद जाता. तातूंतले कडवट-गोड प्रसंग ताका येवजतात. पूण त्याचबराबर आपल्या स्वाभिमानाची जाणविकाय लेगीत ताका जाता. आनी आंतेर खावपापसून तो परावृत्त जाता. तें आंतेर फकत आंतेर उरना जाल्यार निवेदकाच्या भुरगेपणांत तांचे मेकळिकेआड येवपी तमाम अधिकारांचे आनी नातेसंबंदांचें रूपक जाता.

देंठ म्हळ्यार फळाचें झाडाकडलें नातें. एकेवटेन कोंचिल्ल्या देंठाचें आंतेर आनी दुसरेवटेन आपलीं मुळां शेणयल्लो, घराकडलें नातें तोडिल्लो मनीस अशो दोन समांतर प्रवृत्ती हे कथेंत बेसबर्यो उब्यो केल्यात. आपल्या अस्तित्वाचो, आपल्या जिविताचो, आपल्या राबित्याचो, आपल्या पुराय व्यक्तित्वाचो आनी व्यक्तिमत्त्वाचो अर्थ सोदपी कथा. संदर्भ जिविताचो अर्क सार- रूपांत पुंडलीक नायक वाचप्यांमुखार मांडपात जैतिवंत जाल्यात.

‘वळख’

समाजांतले जातीभेदांचे आनी तें पाळटल्या मनशाचें परिणाम अजाण भुरग्यांच्या मनाचेर कशें जाता हाचें चित्रण करपी अशी काणी. गोंयच्या जातिभेदाक एक नाजूक अशें भावनीक आंग आसा. हेर राज्यांतलो जातिभेद हो भौशीक आनी राजकी स्वरूपाचो. गोंयात मात तो व्यक्तीगत स्वरूपाचो आसा. तो जातिभेद दलीत व्यक्तीच्या मर्माचेर आघात करपी आसता.

सकयले जातिच्या मनशांक वेगळे पंगतीत जेवपाक बसोवप, तांचेखातीर वेगळीं आयदनां वापरप, हेरांक केळीच्या पानार वाडलें जाल्यार तांकां पत्रावळीचेर वाडप, ते बसता ते सुवातेर शेणाचो सडो घालप, तांच्यो वस्ती धुवून - शुद्ध करून घेवप अशा चाली रितींतल्यान जातीभेद दिश्टी पडटा.

'हार'

ही लेखकाचे व्यक्तिचित्रणाचे कलेची जबरदस्त तांक दाखोवपी कथा. भिवा नांवाचो एक शक्तिशाली शेतकार, उब्या गांवाचेर ताचो शेक चलता. जाल्यार कथेचो निवेदक एक तरणाटो, भिवाकडेन झगडपाची तरणेपणाची खुमखुमी आशिल्लो तो भिवाक आव्हान दिता. ताका भिवाक हारोवपाचो आसता. पूण भिवा तें आव्हान स्विकारच्या बदला मवाळपणान ताका शरण वता. भिवाच्या अनपेक्षित अश्या ह्या मवाळपणाक लागून तरणाटो अजापभरीत जाता आनी स्वताच हार खाता. दोनूय परस्पर विरोधी पात्रां ठळकपणान पूण मेजक्याच उतरांनी उबीं जाल्यांत. कथेंत बाह्य तसोच आंतरीक संघर्श नेमकेपणान उवो जाला. वाचतना वाचपी एक ताण अणभवता आनी निमाणेकडेन निसरगांठ सुटिल्ले भशेन अजापान सुखावता.

'पाज्ज'

ही कथा मीन वेवसायाक लागून गोंयचे गांवगिरे जिणेंतली मुल्यां कशीं अकस्मात आनी कळनासताना बदलून गेलीं तांचें चित्रण न्हय तर दर्शन हे काणयेंतल्यान घडटा. हो प्रस्न फकत अर्थीक प्रस्न न्हय हें मतींत दवरप गरजेचें. फकत गरिबी, दारिद्र्य, बेकारी हांकां लागून हे बदल घडूंक नात. मीन संकृताय ही यंत्रयुगाची संकृताय. यंत्रयुग मनशाचो जिणेकडेन पळोवपाचो दृश्टीकोनच बदलून उडयता. तें बायलेकडेन

भोगवस्तू म्हणून वा कामगार म्हण पळयता. हाचो वास्तवीक दिश्टावो हे कथेंत दिसता.

'वळ'

ही भुरगेपणांतल्या आडांगीवृत्तीचेर आदारिल्ली काणी. राखणो भिकू आनी ताचे सांगाती अनसां चोरतात, हो काणयेंतलो एकूच प्रसंग. ह्या प्रसंगाक सोबसारकी पोवळो ह्या चोरबैलाच्या कर्तुवांची फाटभूय. भिकूय अनसां चोरता आनी पोवळोय अनसां, केळंबे बी खाता. निमणे पोवळ्यान हेरांच्या भाटांनी-कुळागरांनी चोरी केली म्हण ताका मारता.

'काणी एका माजराची'

मानवी प्रस्न, संवेदना आनी भावना हांचेर आदारिल्ली ही काणी. तटस्थ निवेदन, पात्रांविशीं तीच तटस्थताय आनी अलिप्तताय, जें कितें घडटा तें तितलेंच निसर्गीक रितीन वाचप्यांमुखार उबें करपाची हातोटी, आशयाच्या गाभ्याक हात घालपाची.

हे काणयेंत काळो बुकलो आनी रघू तशेंच मांजर आनी रघूची भावजय अश्यो परस्पर विरोधी भूमिका उब्यो केल्यात. मांजराचेर काळ्या बुकल्यान हाडिल्लें अरिश्ट आनी रघूचे भावजयेचेर रघून हाडिल्लें अरिश्ट हांची तुळा करीत तें मेजक्याच उतरांनी आनी एकाच संवादांतल्यान चित्रीत केलां.

'बळार'

एक आळशी, कामचुकार शेतकामती, शेतकाम सोडून बंदूक हातांत घेता आनी शेतांतल्याच आपलें बरेंमागपी एके बळारेक मारता, तेन्ना बळार ताका सांगता, तुजो तीर चुकला. बळार हें सद्सद्विवेकाचें वा निसर्गाचें जाल्यार बंदूक हें क्षणीक-सुख मेळोवपाचें वा यंत्रयुगाचें प्रतीक जावन काणयेच्या आशयाक पुश्टी दिता.

'भिकारो'

व्यक्तिचित्रण म्हळ्यार फकत कुडीचें आनी तिच्या हालचालींचे चित्रण न्हय तर कुडी वांगडाच मन-वृत्ती-प्रवृत्ती, सभाव, अंगप्रत्यंगाचें परिस्थितीसकट घडयल्लें दर्शन हाचो प्रत्यय 'भिकारो' ही कथा वाचताना येता. एका भिकाऱ्याची, सतरा वर्साची, ताचे दुर्दैवी जिणेची आनी मर्णाची ही करुण काणी.

बरोवप्यान ताच्यो हालचाली, हावभाव, ताचे उत्फर्के, ताची लाचारी सगळें प्रत्ययकारी चित्रिकाचे नदरेन उबें केलां. त्या भिकाऱ्याक जितो-जिवो करपाखातीर ताचे भोंवतणी सावयवेरेंचो सगळो वाठार अचळय उबो केला. वातावरणा बगर व्याक्तिचित्रणाक मोल ना हें खरें.

'खळ'

ही एक समाजीक आशयाची कथा. हयासारख्या कथांतल्यान ग्रामीण जिणेंतलो, परंपरा आनी वास्तव हांचेमदलो दारुण संघर्श पुंडलीकबाब हांणी चित्रीत केला. काळीज पिवळटून वडोवपी असो करुणेन भरिल्लो आशय हे कथेक लाबला. सगळेकडेन मळणी चल्ल्या. नवें पीक, नव्यो उमेदी, नवे हावेस आनी नवी खोशी. पूण हें सगळें हेरांक. पांग्याच्या घरांत मात आयदनां खडखडटात. दीसभर वावर करून लेगीत खळ जावंक नाशिल्ल्यान दिसवडो हातार पडना.

बायल भुरगीं उपाशीं हें पळोवन आंतड्यंक पीळ घालून पांगो इल्लेशें लुविल्लें भात चोरून हाडटा आनी बायल भुरग्यांक वाडटा. सकाळीं खळाची पुजा जातकीच गाराणें जाता तेन्ना सगळ्यांक चोरी जाल्ल्याचें कळटा. निमाणें गांवच्या देवस्पणांक लागून पांगो पिसो जाता अशें दाखोवन ही कथा श्रद्धेच्या प्रांगणांत हाडून सोंपयल्या.

'उचंबळ'

ही नावांभशेनूच नव्यानच जुवानपणांत पावल दवरिल्ल्या तरणाट्याची कथा. ताची लैंगीक अस्वस्थताय आनी ताका लागून जाल्ल्यो शारिरीक आनी मानसीक हालचाली, ताचे चाळे हया सगळ्यांचें सुक्ष्म चित्रण हे कथेंत केलां.

'म्हज्या जल्माची गजाल'

हे कथेंत श्रद्धा आनी समाजीकता हांच्या मिश्रणांतल्यान काल्पनीक रितीन एका भुरग्याच्या जल्माची गजाल सांगल्या. जल्मांक येतनाच तीन दोळे घेवन जल्माक आयिल्लो व्यंग भुरगो, ताचे आवयन परिस्थितीक लागून ताच्या व्यंगाचो पैशांखातीर केल्लो दुरुपेग आनी लोकांच्या कुड्ड्या श्रद्धांक लागून जाल्ली गर्दी आनी निमाणें त्या भुरग्याच्या वेबद्या बापायन, आवयन व्यंग-भुरग्याचो देव करून मेळयिल्ले पैशे हातासता.

'कासय'

दर एका समाजाचे कांय संकेत आसतात, लिखित न्हय तर मान्यतायप्राप्त, रुढीन घालून दिल्ले नेम, कायदे आसतात. खारवी समाजाचे नदरेन 'कासय' हो पूजनीय जीव. वासूक हीच पूजनीय कासय जेन्ना परिस्थितीक लागून विकची पडटा तेन्ना हतबल वासू पोल्यार व्हाण वशिल्लेवरी जाता. चिरप्यांचें चिरप थांबलां आसतनाय एके व्हडले खरवतीन चिरप चिरिल्ल्याचो आवाज ताच्या कानात रिगूंक लागता. पूण तो चिरप्यांनी कासयेच्या बदलाक दिल्ली नोट घेवन तांदूळ हाडूंक पसऱ्याचे वाटेक लागता. पुंडलीक नायक हांणी मनशाची ही असहाय्यता आनी परिस्थिती- शरणता अचूकपणान वळखूनच 'कासय' कथा रचल्यात. हे कथेंतले वासू आनी बायल तशेंच वासू आनी ताचें मन हांचे मदले ताण-तणाव पळोवपासारके आसात. नुस्त्याचें जाळ विणटा तेप्रमाण

तांच्या मनांत कासय विकप काय ना हाचे विशींचें विचारांचें जाळ विणटना पळोवंक मेळटात. वासूच्या रुपांतल्यान समाजमानसांत चलपी परंपरा आनी वास्तव हांचे मदलो संघर्श बरोवप्यान चित्रीत केला.

'मोगाची धूव'

ही कथा अशीच ग्रामीण जिणेंतली. आपले चलयेन वायट मार्गान वचचें न्हय म्हणून ताची आवय ताका शाळेत धाडिना, नोकरेक लायना. पूण वयांत येवपी चलयेच्या आंगांत पिरायेक अनुकूल अशे प्रेमभाव जागे जातात. आनी आवयचे सांगणेवेल्यान वग्गी रावपी, उणें उलोवपी ही चली एका ट्रक ड्रायवराचे वासनेक बळी पडटा. आपले चलयेच्या चारित्र्याविशीं फुशारक्यो आनी बडायो मारपी आवय, निमणें आपलें चली गुरवार आसा. हें कळटकीर मात 'म्हाकाय आंकवारपणांत एकदां अशेंच भोगलेलें' अशें सांगून एक नागडें सत्य उक्तायता. गांवातल्या घडणुकां पोंदचो एक वेगळोच स्तर जो सामान्यतायेन साहित्यांत दुर्लक्षीत उरला तो हे कथेंतल्यान लेखकान विस्कटावन मांडला.

'माड'

हे कथेंत मीन-वेवसायाक लागून गोंयच्या संस्कृतीक आनी पर्यावरणीय चक्रांत कसो फरक पडला तें दाखयलां. माड हें सैमाचें जाल्यार ते माडाभशेनूच शक्तिहीण जाल्लो, माडाच्या वांज बोंड्याभशेनूच सपनां करपेल्लो आनी जाचे हावेस गळून पडिल्ल्या त्या बोंड्यावरी आसात असो

खुशाली हो गांवपुरसाचें प्रतीक. मीनाक लगून पर्यावरणाचें शोशण जाता. ताची निर्मणेची शक्तच ना जाता. तेचतरेन गावांतले मनीस निर्बळ आनी गात्रहीण जातात. खुशालीची बायल, जी वयल्यान दिसपाक शीलवंत दिसता तीच रातची ट्रक ड्रायवराक लागीं करता. आनी खुशाली मात आपलें दुःख ग्लासभर सोऱ्यांत लिपयता.

फकत एके बायलमनशेचें न्हय तर पुराय गांवचे परंपरीक जिणेचें. पोन्ने वेवसाय नश्ट जाले, मनीस पैशांफाटल्यान धांवपाक लागलो, विकासाच्यो संकल्पना बदलल्यो, पर्यावरणाक बुड्डुन तो जगपाक लागलो, समादानापरस खिणयाळ्या, क्षणभंगूर सुखाखातीर पिळग्यान पिळग्यांच्या मुल्यांचो न्हास जावंक लागलो आनी हें पतन फकत शारिरीक उरनासताना तें मानसीक आनी बुद्धीक पांवड्यार केन्ना पावलें तें ताका कळ्ळेंच ना. हे अवस्थेंतल्यान भायर सरपाचो मार्गच नासता तेन्नाच तेंच जिवीत म्हण जगपी खुशालीचें चित्रण हे कथेंत वास्तवाक धरून केलां.

'पारज'

हे कथेंत दोन भिन्न जातींतल्या मोग्यांमदीं निर्माण जावपी नाजूक मोग-संबंद चित्रीत केल्यात. बुधो हो राखणो आनी श्यामल हें भटालें चली. बुध्याच्या मनांत श्यामलाविशीं मोग आसा. श्यामल पिरायेन वाडिल्लें चली. वाडटे पिरायेखातीर आयिल्ल्यो सोयरिको मोडटात. आनी निमाणें ताच्या मनाच्या कोनशांतलो बुध्याविशींचो मोगाचो आंकूर किल्लता. हे

काणयेच्या वातावरणांतल्यानच श्यामलाचे जुवानपणाचीं लक्षणां आनी दोगांयचीय ताटातूट प्रदर्शित जाल्या.

'खाटीक'

हे कथेंत एका जाणटेल्याची शोकांतिका सांगल्या. हो जाणटेलो आपल्या पुतापरस आपल्या बैलांक जपता. तांका खावड वी घालून व्हड करता. पूण फुडें पुताच्या लग्नावेळार दुडवांखातीर तेच बैल काळजाचेर फातर दवरून ताका विकचे पडटात आनी दुर्दैवान सून लेगीत ताचो छळ करपाक लागता. निमाणे जाणटे जाल्ल्या बैलांक विकून उडोवंचे तशें चलो आपल्या जाणट्या बापायक काडून घराभायर उडयता. कुश्टाचे मानसिकतायेचें वर्णन हे कथेंत अचूकपणान केलां.

'भाग्योदय'

हे कथेंत आधुनीक विकासाच्यो संकल्पना आनी राजकारण हांचेर बडी मारल्या. गांवचें राजकारण, राजकारणी, तांच्यो वेगळ्यो-वेगळ्यो वृत्ती, गावांतली गरिबी, सरकाराच्यो येवजण्यो, गांवच्या विकासांतली तांची भुमिका आनी त्या दोगांयमदीं आशिल्लो प्रचंड अंतर्विरोध ह्या सगळ्यांचेर हे कथेंत उजवाड घातला.

हें कथेंत एका घरांतलो भुरगो शिर्विसे खातीर धायदिको माड्डयता. सगले कडेन आपटी खातकीच घरा कडेन येतना, पेपरार आपल्या घरांतलें दळिद्र नव्यानच घातिल्ल्या विजेच्या दिव्याक लागून कशें उक्ताडाक आयलां तें

पळयता. हेवटेन सरकाराचे नदरेन गांवच्या विकासाची एक मोख आनी सोपस्कार पुराय जाता. खंय तरी कितें तरी चुकता, विकासाची नाडी आमी वळखूंच ना असो संदेश दीत ही करुणामय काणी सोंपता.

'घर'

ही कथा म्हळ्यार कुटूंबवेवस्थेच्या शोकांतिकेची काणी. तिका भाटकार शायेच्या अन्यायाची एक देग आसा. तेचप्रमाण निमाण्या स्वासामेरेन आपली परंपरा आनी दायज सांबाळपाखातीर आकांताचें झुज दिवपी आवो चे जिणेचो पालव आसा. एका साद्या घर शिवपाच्या प्रसंगांतल्यान हो येदो व्हडलो दीर्घ-कथेचो आवांठ आशिल्लो विशय बरोवप्यान आटोवन मांडला.

तिनूय पुतांचो एकामेकांचो दुस्वास, जावांचो आपूण आनी घोव सोडून सगळ्याविशींचो द्वेस, धाकल्या शिवाचें शिक्षण आनी तातूंतल्यान ताका येवपी परिस्थितीची समज, आवोची आपलो संवसार सांबाळपाची विफल धडपड आनी मुखेल म्हळ्यार विभक्त कुटूंब पद्धतींतली जीण हांचे हृदय द्रावक अशें दर्शन हे कथेंत घडयलां.

'अर्दूक'

हे कथेंत एका एकत्र कुटूंबात एके चलयेचो जाल्लो घुस्मटमार, तिच्यो व्यथा आनी वेदना आनी निमाणें तिचो दुखद अंत हांचें चित्रण आसा. हे कथेतलें उर्मिलाचें रूप, माथ्यार वजें घेतिल्लें अशें दाखयलां तें योग्यच

आसा. सुरवेक बापायच्या घरचें आनी मागीर घोवाघरचें वजें सांबाळीत तिचें व्यक्तीत्व खुरटून वता. घरांत स्वातंत्र्याचो उणाव, घोवान आवयची आनी भयणीचीच बाजू घेवप, मनांत आसुनूय राव्णीकडेन वचूंक मेळप ना, दर एके गजालीक भयणीन सांगलां म्हणून केलें.

ही घोवाची जाप, सगळ्यांसामकार घोवान तिका पिसाय म्हणप आनी निमणें भुरगें जातनाच मरप ह्या सगळ्या भोगांतल्यान सुटकेचो आनीक कांयच मार्ग नाशिल्ल्यान उर्मिलेन केल्ली आत्महत्या अशे रितीन एके वायलेच्या जिविताचो जाल्लो गोबोर हे कथेंत वाचूंक मेळटा.

'भोंवर'

ही समाजीक आशयाची काणी. अनिल ह्या अर्धशिक्षीत भुरग्याची, नोकरी नाशिल्ल्यान जाल्ली मानसीक अवस्था, शेतकाम, जाणटे आवय-बापूय, कश्ट करप ह्या गजाली विशीं ताच्या मनांत निर्माण जाल्लो तीव्र तिरस्कार. आनी आपल्याच मनाच्या फटवणेखातीर ताणे दिसभर मारिल्ली अथशून्य भोंवडी, सोयऱ्यांकडेन बंडलां मारून मेळयल्ले पैशे आनी निमाणें वापायन मनशान चार पैशे जायना, जोडचे, पूण स्वकश्टाचे हीं उतरां उलयतकीच ताका जाल्लो पश्चताप हे कथेंत मार्मीक रितीन दाखयला.

ही कथा म्हळ्यार एका अर्थान आयजचे समाजवेवस्थेवयलें भाश्य. अनिलासारखें कश्टांची लज दिसपी तरनाटे तयार करपी शिक्षण पद्दत.

आनी फकत बरें काम सोदपाक भाग पाडपी समाज मानस हातूंतल्यान मातयेचोच दुस्वास करपी पिळग्यांच्यो पिळग्यो तयार जातात, जांच्या वांट्याक फकत अशीच एक अर्थशून्य भोंवडी भोंवर येता, हें ह्या कथेंतल्यान बरोवप्यान सांगलां.

'बुकलो'

ही सैमीक चक्राची याद करून दिवपी कथा. हे कथेचो निवेदक एका मांजराच्या पिल्याक बुकल्यापसून वांटोवपा खातीर यत्नांची शिकस्त करता. एक पिलो त्या बुकल्यान खाला, दुसरो दिवंचोना म्हण दोळ्यांत तेल घालून ताची राखण करता. ताका भरपूर खावंक-जेवंक घालून ताची राखण करता. तोच पिलो फुडें व्हड बुकलो जाता आनी शेजारच्या मांजराचो पिलो खावन उडयता. आपणें जाका बुकल्यापसून वाटायलो तोच पिलो आतां दुसऱ्यांची पिलां खाता ते पळोवन रागाभरशी निवेदक ताका मारून उडयता आनी मागीर आपले करणेचो अर्थ सोदता.

'बाजार'

हे कथेंत एका मध्यमवर्गीय मनशाची जाल्ली सपशेल फटवण चित्रीत केल्या. खंयचे कडेन कांयच खरें ना. जीवन मिथ्या अवघाची संसार-मायेचा बाजार असो अणभव मध्यमवर्गियांच्या वांट्याक येत आसता. देखून आपणें ज्या भिकाऱ्याक दोन रूपया दिले, ताणें ते वेश्येक व्हरून दिले आनी आपणाक फटयलो, दुकानदारान आपणाक वायट माल दिवन

फटयलो, जे बायलेची आपणें काकळूट केली ती बायल सोरो पियेवन भर बाजारांत नाचता म्हणपाचें कळून ताची परती फटवण जाली आनी निमाणें ते बायलेच्या घोवाची काकळूट करून तरी आपल्या मनाचें समादान करचें जाल्यार त्या घोवानूच तिका पयलीं धंद्याक लायिल्ली, हें ताका कळटकीच ताचो कित्याचेरूच विस्वास ना जावन तो अस्वस्थ जाता.

हे कथेंत मध्यमवर्गीयांचें भिजूडपण, पोकळ-कानांची वृत्ती, अल्पसंतुष्टी वृत्ती, आपल्याच मनाचें समादान करून घेवपाची वृत्ती आनी संवसारांत जगता आसतना करची पडटा ती केविलवाणी धडपड तशेंच उच्चवर्गीय समाजाची बडेजाव आनी फुशारक्यो मारपाची वृत्ती आनी दळिद्री समाजाची लाचारी पुंडलीक नायक हांणी बिनचूकपणान दाखयल्या.

'बळी'

हे कथेंत अडेचे गिरेस्तकायेचो आव हाडिल्ल्यान वांट्याक आयिल्लें दूख दाखयलां. एका मध्यमवर्गीय कुटूंबांत जल्माक आयिल्ल्या चल्याक बँकेत नोकरी लागतकीच ताच्या बापायची वृत्ती बदलता, तो आपल्या चल्याविशींच्यो बडायो मारपाक लागता आनी तेच खरेलें जिवीत मानून जगूंक सोदता. बापायची निमाणी इत्सा म्हणून पूत बँकेत ५०, ००० रुपयांची अफरातफर करून भाट विकतें घेता.

ताचो बापूय अडेचो भाटकार म्हण मिरयता आसतनाच पूतान केल्ली अफरातफर उक्ताडाक येता आनी ताका पुलीस धरून व्हरतात. मनशान हांतरूण पळोवन पांय पसरचे हे म्हणणेची सत्यताय दाखयतनाच बापायच्या सभावांतल्या बदलांचे सूक्ष्म चित्रण हे कथेंतल्यान घडयलां.

'खाटकागेर एक रात'

हेर कथांपरस वेगळोच विशय घेवन बरयिल्ली ही कथा वाचप्यांच्या मनाचेर भयानक परिणाम करता. एक वाट चुकिल्लो वाटसुरो एका मनशागेर गावांपसून पयस ताचे खोंपीत रातीपुरतो मुक्कामांक येता. येतकीच तो खाटीक आशिल्ल्याचें ताका समजतकीच ताचो भंयान गुळो जाता. उपरांत तांचेमदल्या संवादांतल्यान तो मनीस खाटीक कसो जालो, बायलेन ताका कित्याक सोडलो हाची काणी कळटा.

पूण खाटीक जें कितें उलयता तातूंतल्यान वाटसुर्याच्या मनांत फकत भंयच निर्माण जाता. खाटकाच्या दर एका प्रसंगावयल्या उलोवपांत ताच्या धंद्याचो संदर्भ आशिल्ल्यान गर्भगळीत जाल्लो वाटसुरो रातभर जागून निमाणें फांतोडेर पळून वता. हेवटेन गांवान भंयानूच बहिश्कृत केल्लो खाटीक, हे वाटसुर्यान मात आपल्याचेर विस्वास दवरलो म्हण ताका च्यायेक दवरीत ताची वाट पळयत बसता. खाटकाचीं विस्वास न बसपासारकीं रूपां वाचप्यांच्या मनांत येतात आनी ते ताच्या वृत्ती विशीं संभ्रमात पडटात.

'बळजबरी'

ही गांवगिऱ्या गजालींचेर आदारिल्ली कथा. पूण तातूंत लेगीत समाजीक वास्तवाचें नागडें रूप पळोवंक मेळटा. गांवच्या चिरेकाऱ्यान सांबाळिल्लें एक गाढव एक दीस गायेफाटल्यान लागता तें पळोवन गांवचें गांवपण जागें जाता. चिरेकाऱ्याचेर सूड उगोवपाक संद सोदपी कांय मनीस हे घडणूकेचें भांडवल करून ग्रामपंचायत आपयतात. दादी हो पंचायतीचो मुखेल. तो चिरेकाऱ्याक अशी घडणूक परतून घडची ना अशी ताकीद दिवन ह्या व्हड गुन्यावां तल्यान ताची सुटका करता. चिरेकार आनी ताची लंगडी तरणी चली जनी दादीच्या पांयार घालून घेतात. तोच दादी उपरांत ते राती चिरेकाऱ्यागेर येवन जनीचेर बलात्कार करता. हे कथेचो शेवट काळीज हालोवपी असो आसा. प्रसंग हे कथेंत चित्रायला.

'जैत'

ही कथा म्हळ्यार अन्यायाआड केल्ल्या जोरदार उठावाची काणी. भाटकारशायेआड झूज दिवपी गांवचे नागरीक आनी तांचें नेतृत्व करपी विजय आनी ताचे वांगडी हांच्या धाडसाची आनी चिवटपणाची ही कथा. भाटकारान जानूक - आपल्या भागेल्याक मरसर मारलो म्हण गांव भाटकाराचेर बहिश्कार घालपाचो निर्णय घेता. भाटकारान जाहीर माफी मागूंक विजय आनी ताचे सांगाती भाग पाडटात.

पूण हातावयल्या पोटाची आशिल्ली जनता, कांयच काम नाशिल्ल्यान उरफाटें सुरफाटें उलोवपाक लागता. जीण जगप असह्य जाल्ल्यान जानू परत भाटकारागेर कामाक वता. ती खबर कळटकच आख्खो गांव ताचेर तुटून पडटा. गांवची एकी आनी एक चिवट संघर्श तशेंच विजयाचें परिपक्व फुडारपण हांचें उमळशीक वाडोवपी चित्रण हे काणयेंत पळोवंक मेळटा.

'अग्निदिव्य'

ही कथा श्रद्धेच्या मळावयली. गावांत अग्निदिव्य करून आयिल्लो एक तरनाटो खबरी सांगता त्यो आयकतां आयकतां भान विसरून गेल्ले एके जाणटेलेचे खोंपीक उजो लागता. तें पळोवन अग्निभक्ताक पांयां पडपाक आयिल्ले सगळे लोक थटाक जावन पळयत उरतात. जाल्यार अग्निदिव्य केल्लो तरनाटो, आनीक एक फावट तें करपाक मेळचें म्हण उज्यांतल्यान इंगळे तयार जावपाची वाट पळयता. निमाणे जाणटेलेचो नातू भितर लासून मरता. श्रद्धेतलीं फोलपणां कितले सहजतायेन बरोवप्यान मांडल्यात.

'प्रेमजागर'

ही लेखकाची स्वतंत्रपणान उजवाडाक आयिल्ली काणी. प्रेमजागर ही कथा पुराय रितीन लोकसंस्कृतायेचेर आनी लोकसाहित्याचेर आदारून आसा. मोगा आनी बाबुराय हांच्या अमर प्रेमाची ही काणी. मोगा आनी बाबुराय हांच्यामदीं मोगाचे ल्हवपीक संबंद निर्माण जातात.

तांच्या लग्नाक बापायकडल्यान मोगान मान्यताय लेगीत मेळोवन घेतिल्ली आसता. पूण मोगाचे बापायचे नदरेन बाबुरायाक माडयेर चडपाक लेगीत येना देखून ताचें जिवीत फुकट. बापायचीं हीं उतरां मोगा बाबुरायाच्या कानार घालता तेन्ना बाबुराय तें शिकपाचें उतर दिता आनी थंयच ताचें दुर्दैव आड येता.

माडयेवेल्यान कोंसळून तो एका पांयान लंगडो जाता. बाबुराय लंगडो जातकीच मोगाचो बापूय परतून दोन वर्सा आदीं आयिल्ले सोयरीगतीक हयकार दिता. तें मोगाक कळटकच मोगा धांवत वचून बाबुरायाचे वेंगेंत घालून घेता हे काणयेंत लोकसाहित्याचो सुंदर आनी कलात्मक उपेग बरोवप्यान करून घेतला.

बाबुराय हें जागरांतलें एका पांयार नाचपी पात्र. पूण पांय मोडटकीच तो खऱ्यांनीच लंगडो जाता आनी ताका जागरांत नाचपाक मेळना, अशी सुंदर कलात्मक जुळवाजुळव करून 'थोटो पैया - भिंग रे लैया' हया जागराच्या

गिताची समर्पक साथ ताका दिल्या. असले तरेच्या आनीक सुरस कथांची अपेक्षा आसा.

अशे रितीन कथासाहित्यांतल्यान गोंयचे गांवगिरे जिणेची नस वळखून, गांवगिऱ्या समाजाचे प्रश्न, तांच्यो वेदना, तांचे हावेस, तांचीं सपनां हांकां आपले कथेंत म्हत्वाची सुवात दिवन लोकजिणेचेर अभ्यास करूंक सोदपी दरेका अभ्यासकाक ह्यो कथा तर मार्गदर्शक थरतल्यो.

5.3 पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतलें समाजीक प्रस्न, वेवसाय आनी अर्थकरण

5.3.1 समाजीक प्रस्न

लेखक पुंडलीक नायक सर्वसामान्य मनशांच्या जिवीता खास करून ग्रामीण वा गांवांत रावपी लोकांच्या संबंदाचो उल्लेख कथांनी चड प्रमाणात करता.

ग्रामीण वाठारात कश्टान झुजता त्या मनशाचे संघर्श, सूख, दूख, उमाळे, भावना, दायज, परंपरा, समज गैरसमज, राहणीमान, मानसिकता, कश्ट, मोन्यो व्यथा, अन्याय अत्याचार, कृशी संस्कृताय, काम धंदो हाचो मेळ आमकां तांच्या साहित्यातल्यान जाणवता.

'मुठय' 'पिशान्तर' आनी 'अर्दुक' मुखेल अश्या तीन कथा संग्रहांतल्यान लेखकान ग्रामीण वाठाराचें बारीकसाणेन चित्रण केलां, हया वाठाराचो संवेदनशीलतायेन थाव घेतला. कश्टकरी समाज आनी तांचो संघर्श सांगतना लोकसंस्कृतायेचो दिश्टावो घडटा.

मनीस जिणेंत संघर्श करून लेगीत आपली पाळां मुळां विसरना हाची सुलूस तांच्यो कथा करून दिता. गोंयच्या भाटकार - मुंडकारांचे, मानायांचे प्रस्न, शेतकाराचे वा सामान्य मनशाचे प्रस्न, फटवण तशेंच भश्टाचार, परंपरीक तशेंच आधुनीक समाजीक प्रस्न

देखीक भागेलपण, वळख, पाज्ज, वळ, काणी एका माजराची, भिकारो, खळ, कासय, मोगाची धूव, माड, खाटीक, घर, भोंवर, बुकलो, बाजार, बळी, खातकागेर एक रात, बळजबरी, जैत, अग्निदिव्य

'भाग्योदय' - सारखे कथेंत राजकीय प्रस्न मुखार येता. गांवच्या आनी गोंयच्या राजकारणाचेर बडी मारल्या.

गांवचें राजकारण, राजकारणी, तांच्यो वेगळ्यो-वेगळ्यो वृत्ती आनी गावांतले गरीब लोकांचो राजकारणी कसो आपल्या कामा खतीर फायदो घेता हें कथेंत दिसता.

5.3.2 वेवसाय आनी अर्थीक वेवस्था

‘भागेलपण’ आनी ‘खळ’ कथेंत शेती वेवसाय चित्रीत जाला. शेत, गोरवां, झाडां पेडां हें आमच्या ग्रामीण जिवनाचो भाग.

शेती वेवसाया कडेन संबंदीत कांय देव देवस्पण आसा. तशेंच पोटा खातीर संघर्श करता.

अश्या शेती वेवसाय करून गरीब मनीश कशें घर चलयता हाचें वर्णन करता. कथाकार गांवगिन्या शेतकाराचे वा सामान्य मनशाचे जिणे भोंवतणी रावन आपलें कथाविश्व सोदताना दिश्टी पडटा.

‘कासय’ कथेंतलो नुस्त्याचो वेवसाय करपी, खारवी समाजाचें चित्रण केला. थंयची लोकजीण आनी नुस्त्याचेर जगपी समाज अर्थकरण कशें लोक पोटा खातीर संघर्श करता एका गरीब घराब्याचें वर्णन केला.

संदर्भ

1. नागवेंकार, डॉ. हरिश्चंद्र. *आस्वादन*. प्रकाशक सौ. कुदां
नागवेंकार, गोंयकार प्रकाशन, मडगांव, गोंय, 1 ऑगस्ट 1987
2. नायक, भिकू. *जैत: पुंडलीक नायक गौरव विशेशांक 2014*.
3. नायक, राजू. *वेंचीक पुंडलीक*. मडगांव - गोंय: कोंकणी भाशा
मंडळ, 1999.
4. नायक, पुंडलीक. *पिशान्तर*. साहित्य प्रकाशन, मडगांव, 1977.
5. नायक, पुंडलीक. *मुठ्य*. सेवा समिती प्रकाशन, मडगांव, 1977.
6. नायाक, पुंडलीक. *अर्दूक*. अपुरबाय प्रकाशन, वळवय, 1989.
7. कानोळकार, डॉ. बाळकृष्णजी. *क्ष: समिक्षतलो*. त्रिमुर्ती प्रकाशन,
साखळी-गोंय. 2008.
8. केणी, चंद्रकांत. (संपादक), *साहित्य स्वाध्याय*, गोवा कोंकणी
अकादेमी. 2007.
9. कोळंबकार, शीला. *ओली सांज*. सुमन्त केळेकार प्रकाशन, प्रियोळ
म्हाड्डोळ-गोंय, 1973.
10. गांवकार, भालचंद्र. *साहित्य एक भासाभास*. मित्र प्रकाशन,
किटोलें, बेताडे फॉडे- गोंय, 1998.

11. गोमिश, ओलिवीयु. कोंकणी सरस्पतिचो इतिहास. कोंकणी सरस्पत प्रकाशन, चांदर-गाँय, 1998.
12. जोग, गजानन. रुद्र. अपूरबाय प्रकाशन, फॉर्डे गाँय. 1986
13. नागवेंकार, हरिश्चंद्र. आस्वादन. गौयकार प्रकाशन, मडगांव-गाँय. 1987.
14. धुगट, पै, मनोहर. कोंकणी म्हणीसागर. गोवा कोंकणी अकादेमी, बोरी, फॉर्डे-गाँय. 2002
15. नायक, जंयती. लोकबिंब, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गाँय. 1998.
16. नायक, जंयती. (संपादक) कोंकणी लोककाणयो. साहित्य अकादेमी. 2000
17. नायक, पुंडलीक, (संपादक) समकालीन कोंकणी लघुकथा. संचालक, नॅशनल बुक
18. पेरेरा. आंतोनियो. कोंकणी ओपारींचे भांडार. गोवा बौकणी अकादेमी, 1985.
19. बुडकुले, किरण. अक्षर सरिताः. बिम्ब प्रकाशन, 2009.
20. वजरीकार, प्रकाश, वज्रधात. प्राची प्रकाशन, साखळी-गाँय. 2010.
21. वेरेंकार, श्याम. गोंयच्या लोकवेदाचो रुपकार. गोवा कोंकणी अकादेमी. 1991.

22. वेरंकार, श्याम. सरदेसाय, माधवी. म्हाळशी, कमलाकर,
(संपादक) कोंकणी भास, साहित्य आनी संस्कृताय, कोंकणी
भाशा मंडळ, मडगांव-गोंय, 2003.
23. वेळुस्कार, रमेश. नायक, पुंडलीक. केणी, चंद्रकांत. करमली,
नागेश. मावजो, दामोदर. भांगी, पांडुरंग. (संपादक), साहित्य
शिल्प. गोवा कोंकणी अकादेमी, 1995.
24. तडकोडकार. प्रियदर्शिनी. पुंडलीक नारायण नायक -
साहित्यसुची. केदार प्रकाशन, तिसवाडी - गोंय, 1999.

प्रकरण : स

समारोप आनी निश्कर्श

आदारावळ

परिशिष्ट

समारोप

पुंडलीक नायक हांणी पयल्या दोन कथा झेल्यांतल्यान सुरवात केल्या ती 1950-1970 हया कालखंडांत. तांच्यो कथा चड वास्तववादी, अतिवास्तववादी अणभवातल्यान रचल्यात. आत्मभान, समाजभान आनी अणभव एकाच स्तरार येवन बरयतना आपले पांय भुयेर तेकिल्ले आसपाक जाय हाचें भान ताका सतत आसता आनी तांचें संवेदनशील मन, भावनीक कल्पना आसा हें दर कथेंत कळून येता.

गांवगिऱ्या जिवितात मनीस कसो घडटा, सर्वसामान्य लोकांचे जीवन, ग्रामीण वाठारात कश्टान झुजता त्या मनशाचे संघर्श, सूख, दूख, उमाळे, भावना, दायज, परंपरा, समज गैरसमज, राहणीमान, मानसिकता, कश्ट, मोन्यो व्यथा, अन्याय अत्याचार, कृषी संस्कृताय, काम धंदो हाचो मेळ आमकां तांच्या साहित्यातल्यान जाणवता.

लोक कसो आपल्यो जापसालदारकी सांबळटा, मानवी मुल्ल्यां सांबाळपी मानसिकता, विचार तांच्या कथांनी आसा.

सर्वसादारण मनशांची काणी कशीं प्रभावी मांडची हाचे वर्णन लेखकान बेस बरे रितीन मांडला.

लेखकान कथांनी सादी, सोपी, सरळ भास शैली वापरल्या. काळा वेळाक धरुन भाशेंत कशे बदल घडत गेले ताची देख कथांनी मेळटा.

कथांनी बोलयांचो वा दादल्यांचो वापर करतना लेखकान स्वताच्या अनुभवांतल्यान तसोच तांचो खोलायेन अभ्यास केल्लो दिश्टी पडटा, दोनूय तरेचें निवेदन प्रकार आपणायल्यात.

संवादाची भास पात्रांक फावो तशी वापरल्या. ग्रामीण आशेचे वर्णन करतना लेखकान लोकवेदाचो उल्लेख केला. ग्रामीण उतरावळ, ग्रामीण मानसिकता, कांय म्हणी हांचे वापर कथांनी फावो तसो केला. हे सगळे समाजीक संदर्भाचो भान घेवन आयिल्ल्यान लेखकांच्या कथांनी ते सोबतात देखून तातूंत वास्तवीकता आसा अशें अभ्यासकाक दिसता.

बायल- दादल्याचें संबंद म्हणटा तेन्ना फकत लैंगीक संबंद दिसना जाल्यार समाजांतली हया दोन लिंगांची वेगवेगळीं नाती आनी तांचे एका मेका कडले संबंद समाजांत वास्तवीक रितीन घोळटा तशेंच संबंद तांच्या कथांनी अभ्यासूक मेळटात देखीक आवय आनी पूत, घोव आनी बायल, मोगी आनी मोगिका, बापूय आनी चली, इश्ट आनी इश्टीण, माय आनी सून अशी असंख्य नाती दिसतात.

संबंद - “बायल - दादल्याचो” परस्पर संबंदूय बरे रितीन दाखयल्यात. तसोच बायल दादलो हांचे मदले संबंद जशे दिश्टी पडटात तशे मोगाचेय संबंद कांय कडेन तांच्या कथांनी दिसतात.

लेखकाक दर कथेंत एक विशय, अमूकच एक तरेचे वातावरण, लेखकाचे जिवितांत घेतिल्ले अणभव, नियाळिल्ले बरे- वायट प्रसंग, घडणूको तांच्या कथांचे विशय आशयाच्या नदरेंन कथेंत आसपावल्यात.

दर कथांचे कथाबीज घेवन एक वेगळें सपन कशें लेखक वाचप्या मुखार दवरता. 'कासय', 'आडवण', 'पारज' सारकेल्या कथांवयल्यान लेखकाचे नांव कुशीक काडल्यार त्यो बरें लोकवेद साहित्य म्हूण मानून घेवंक येत.

'उचंबळ' 'पारज' ही मोगाचे आंतरीक उन्माद दाखोवपी काणी.

'भोंवर' आनी 'भाग्योदय' वा 'बाजार' वा 'वळ' सारक्या कथांतल्यान बेकारी, फटवण, भश्टाचार अशे आधुनीक समाजीक प्रश्न मुखार येतात.

'खळ' 'कासय' आनी 'खाटीक' गांवचे जिणेंतले दिसपाक बारीक सारीक पूण म्हत्वाचे अशे प्रवाह तांणी कथांनी मांडल्यात.

गावांतलीं मनशां, तांचे सभाव, तांच्यो वृत्ती - प्रवृत्ती, तांचे विश्वास आनी श्रद्धा, तांच्या कल्पनांच्यो मर्यादा आनी हावेसांच्यो शीम मेरो, तांचें विचारधन आनीक संस्कृतीक दायज ह्या कथांनी पळोवपाक मेळटात.

गोंयच्या समाजीक स्थित्यंतरांची जिती जिवी गवाय पुंडलीक नायक हांच्या कथांतल्यान मेळटा. तातूंतल्यान घडटा तें दर्शन फकत मनशांचें वा बदलतें परिस्थितीचें न्हय तर पुराय लोक जीवन संस्कृतायेचें आनी मानवी मनाचें.

निश्कर्श

पुंडलीक नायक हांच्या कथेंतलें लोक जिवन : एक चिकित्सक अभ्यास ह्या विशयाचेर अभ्यास केल्या उपरांत निश्कर्शाची मांडणी करतना पुंडलीक नायक कथा साहित्यात कथेंतलें लोक जीवन अभ्याक मांडला.

पुंडलीक नायक कवी, कादंबरीकार, नाटककार म्हूण जितलो बळीश्ट तितलोच एक कथाकार म्हूण लेगीत.

तांच्या भाशेंतल्यो प्रतिमा, प्रतिकां, उपमा, अळंकार, रुपकां सगल्यो तेच चड गांवगिरे जिणे कडेन वा लोक जीवना संबंदीत अश्यो आसात.

तर अभ्यासपाक घेतिल्या साहित्य कृतिनी पुंडलीक नायक हांच्या पिशान्तर, मुठ्य आनी अर्दुक पुस्तकांतल्या कथांनी चड प्रमाणांत लोक जिवनाच्यो देखी आशिल्ल्यो दिसतात, लोकां मुखार कथा मांडून तांचेर प्रस्नूय लेखकान विचारल्यात समाजाक विचार करूंक लायला. समाज बदलाची कीट आपल्या कथेंनी लेखकान केल्या.

जाणकारांनी दिल्ल्या म्हायतीच्या आदारान आनी संशोधकांनी केल्ल्या लिखाणांतल्यान विचार घेवन निश्कर्श मांडपाचो यत्न ह्या प्रबंधाच्या निमणे कडेन जाला.

ह्या प्रबंधा वरवी लोक जीवन संकलन मांडपाचो यत्न केला.

आदारावळ

कोंकणी पुस्तकां :

1. कानोळकार, डॉ. बाळकृष्णजी. क्ष: समिक्षतलो. त्रिमुर्ती प्रकाशन, साखळी-गोंय. 2008
2. केणी, चंद्रकांत. (संपादक), साहित्य स्वाध्याय, गोवा कोंकणी अकादेमी. 2007
3. कोळंबकार, शीला. ओली सांज. सुमन्त केळेकार प्रकाशन, प्रियोळ म्हाड्डोळ-गोंय. 1973
4. कोळंबकार, शीला. कथाशील. पाटो कॉलनी-पणजी गोंय: गोवा कोंकणी अकादेमी, 2007
5. गांवकार, भालचंद्र. साहित्य एक भासाभास, मित्र प्रकाशन, किटोर्ले, बेताडे फोडे- गोंय. 1998
6. गोमिश, ओलिवीर्यु. कोंकणी सरस्पतिचो इतिहास. कोंकणी सरस्पत प्रकाशन, चांदर-गोंय. 1989.
7. बुडकुले, किरण. अक्षर सरिता, गोंधळी गल्ली, बेळगांव: अक्षर प्रकाशन, 2009.
8. धुगट, पै, मनोहर. कोंकणी म्हणीसागर. गोवा कोंकणी अकादेमी, बोरी, फॉर्ड-गोंय. 2002
9. नागवेंकार, हरिश्चंद्र. आस्वादन. गोंयकार प्रकाशन, मडगांव-गोंय. 1987.

10. नायक, जंयती. लोकबिंब. गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय. 1998.
11. नायक, जंयती. (संपादक) कोंकणी लोककाणयो. साहित्य अकादेमी. 2000.
12. नायक. पुंडलीक. पिशान्तर. साहित्य प्रकाशन, मडगांव, 1977.
13. नायक. पुंडलीक. मुठ्य. सेवा समिती प्रकाशन, मडगांव, 1977.
14. नायाक. पुंडलीक. अर्दूक. अपुरबाय प्रकाशन, वळवय, 1989.
15. देसाय, श्रीनिवास. लोक वेद एक लोकजीण. आबू प्रकाशन, रिवण गोंय, 2003.
16. फळदेसाय, पांडुरंग. गोवा: फोकलोर स्टडीस. साळगांव आनी पणजी. गोवा - १५५६ आनी ब्रॉडवे पब्लिशिंग हावस, 2011.
17. फळदेसाय, पांडुरंग. कल्चर हिस्ट्री ऑफ द काणकोण तालुका ऑफ गोवा. अप्रकाशित पिण्चडी - प्रबंध, गोंय विद्यापीठ, 2002.
18. फळदेसाय, पांडुरंग. गोंयच्या लोकवेदाचे सौंदर्यशास्त्र. पर्वरी. सासाय प्रकाशन, 2017.
19. हळर्णकार, डॉ. तानाजी, कोंकणी विश्वकोश, खंड २. गोंय विद्यापीठ, ताळगांव गोंय.

20. नायक, भिकू बोमी. जैत: पुंडलीक नायक गौरव विशेषांक 2014.

जैत प्रकाशन, खोली, तिसवाडी- गोंय.

21. नायक, सुशांत. कथामंथन सिध्दांतीक आनी इतिहासीक विवेचन.

कवळे, फोंडें-गोंय: सानवी प्रकाशन, 2018.

22. नायक, पुंडलीक (संपा.), समकालीन कोंकणी लघुकथा. ए-5,

ग्रीन पार्क, नवी दिल्ली: नॅशनल बुक ट्रस्ट, इंडिया, 1998.

23. मावजो, दामोदर. 'कथा एक नियाळ', कोंकणी भास, साहित्य आनी

संस्कृती. वेरेकार, श्याम, सरदेसाय माधवी म्हावशी कमलाकर संपामंडळ

कोंकणी भवन, शंकर भांडारी मार्ग विद्यानगर, मडगांव गोंय कोंकणी

भाशा मंडळ. 2003

मराठी पुस्तकां

24. कालेलकर, दत्तात्रेय. लोक जीवन. सस्ता साहित्य मण्डल-

दिल्ली, 1950.

25. सांगळे, संदीप. मराठी कथा सैध्दांतिक विचार. (संपा - तुषार

चांदवडकर) जळगांव प्रशांत पब्लिकेशन्स, जानेवारी 2015

26. जोशी, सुधा. कथा: संकल्पना आणि समीक्षा, खटाववाडी, गिरगाव,

मुंबई: मौज प्रकाशन गृह, 2000

27. वाकोडे, मधुकर (संपा.) *लोकप्रतिभा आणि लोकतत्त्वें*. मुंबय : लोकवाङ्मय, 1994

28. व्यवहारे, विद्या. *लोकसाहित्य लोकसंस्कृती*. पुणे : प्रतिमा प्रकाशन, 2002

हिन्दी पुस्तका

29. शर्मा.रामविलास. *लोकजीवन और साहित्य*. विनोद पुस्तक मन्दिर, आगरा, 1955.

30. शर्मा.बंशीराम. *लोक जीवन और परम्पराएं*. कला, संस्कृति और भाषा अकादमी, हिमाचल

इंग्लीश पुस्तका

31. Gupta.Sankar.*Folklore and Folklife in India*.Indian Publication, 1975.

नेमाळी

32. कुळागर - संपा. मुद्रक आनी उज. चंद्रकांत केणी, पालवी संपादक
नारायण वादोळकार दिवाळी अंक 1980, अंक 2, बळजबरी
33. कुळागर - संपा. मुद्रक आनी उज. चंद्रकांत केणी, पालवी संपादक
नारायण वादोळकार जाने-फेब्रु 1975, अंक 1 - 2, प्रेमजागोर
34. पुनव. संपा. सुरेश काकोडकार, उज. सोबीत साहित्य, पणजी.
नोव्हें. 1972 , अंक 1, भागेलपण
35. पुनव. संपा. सुरेश काकोडकार, उज. सोबीत साहित्य, पणजी. जून
1973, अंक 8, म्हज्या जल्माची गजाल
36. पुनव. संपा. सुरेश काकोडकार, उज. सोबीत साहित्य, पणजी.
ऑगस्ट 1973, अंक 10, उचंबळ
37. पुनव. संपा. सुरेश काकोडकार, उज. सोबीत साहित्य, पणजी.
सप्टेंबर 1973, अंक 11, हांव हारलों हांव जिखलों
38. जाग संपादपी: सुमन्त केळेकार उज. जाग प्रकाशन, प्रियोळ,
म्हाड्डोळ, गोंय, छाप. य. गो. जोशी आनंद मुद्र. पुणे नोव्हेंबर दिवाळी
1974, आंक 1, माड

39. जाग संपादपी: सुमन्त केळेकार उज. जाग प्रकाशन, प्रियोळ,
म्हाड्डोळ, गोंय, छाप. य. गो. जोशी आनंद मुद्र. पुणे वर्सुकी दिवाळी
1975 आंक 1, खाटीक
40. जाग दिवाळी आंक 1980, आंक 1 संपा. रवीन्द्र केळेकार, वावु.
संपा. सुमन्त केळेकार, अर्दूक
41. जाग दिवाळी आंक 1987, आंक 1 संपा. रवीन्द्र केळेकार, वावु.
संपा. सुमन्त केळेकार, अग्निदिव्य

संकेत स्थळा

<https://www.britannica.com/dictionary/folk>

<https://www.britannica.com/dictionary/life>

<https://www.britannica.com/dictionary/society#:~:text=%5Bcount%5D%20%3A%20a20group%20of.common%20interests%2C%20beliefs%2C%20or%20activities>

https://en.m.wikipedia.org/wiki/Pundalik_Naik

https://en.m.wikipedia.org/wiki/Goa_Konkani_Akademi

<http://irgu.unigoa.ac.in/drs/handle/unigoa/1081>

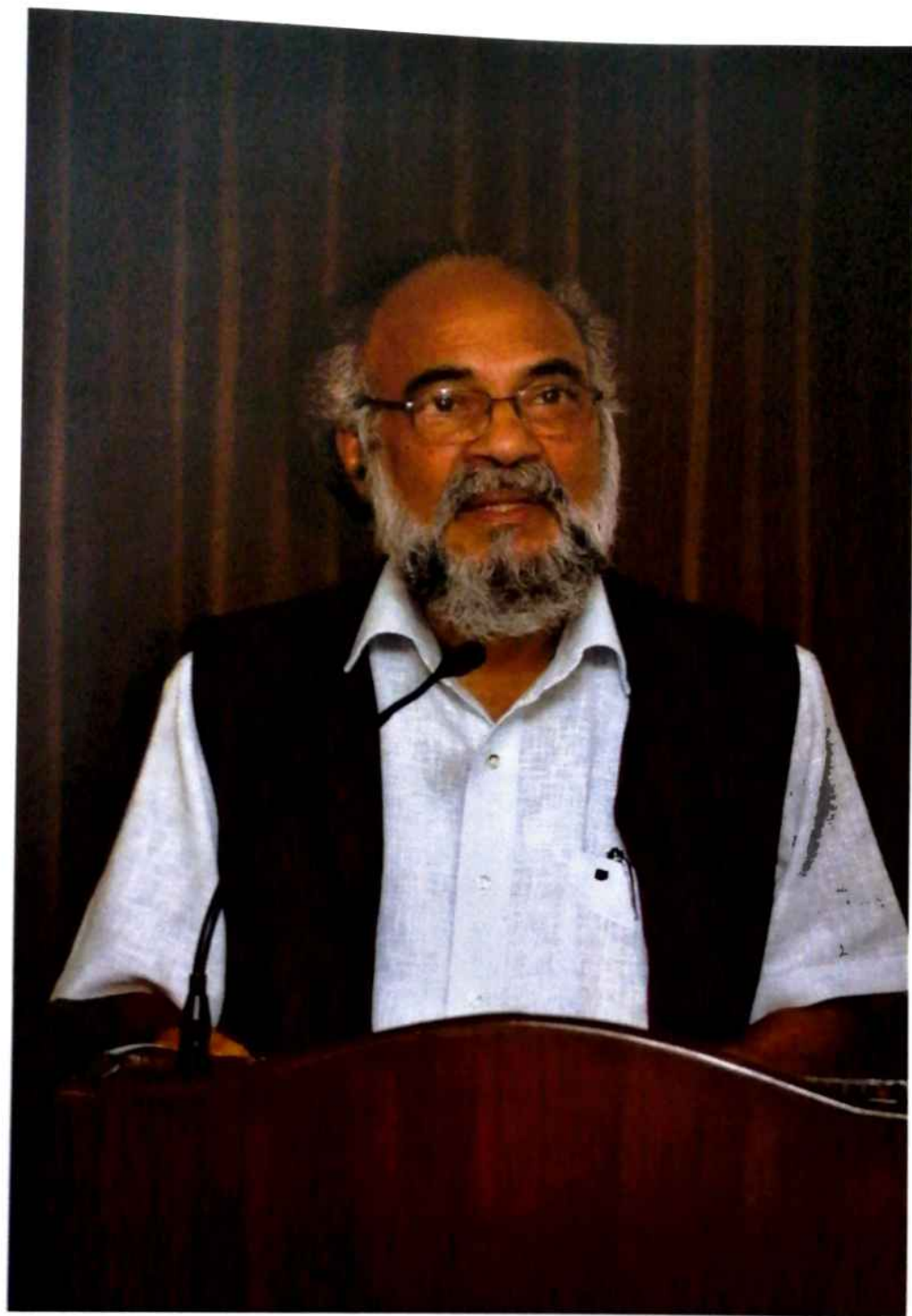
<https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780195644463.001.0001/acref-9780195644463-e-0396>

<https://hi.m.wikipedia.org/wiki/%E0%A4%B8%E0%A4%AE%E0%A4%BE%E0%A4%9C>

<https://www.shabdkosh.com/hi/dictionary/hindi-english/%E0%A4%85%E0%A4%B0%E0%A5%8D%E0%A4%A5%E0%A4%B5%E0%A5%8D%E0%A4%AF%E0%A4%B5%E0%A4%B8%E0%A5%8D%E0%A4%A5%E0%A4%BE/%E0%A4%85%E0%A4%B0%E0%A5%8D%E0%A4%A5%E0%A4%B5%E0%A5%8D%E0%A4%AF%E0%A4%B5%E0%A4%B8%E0%A5%8D%E0%A4%A5%E0%A4%BE-meaning-in-english>

<https://www.britannica.com/money/economic->

पुंडलीक नायक

परिशिष्ट १

पुंडलीक नारायण नायक

जीवनपट

जल्म : 21 एप्रिल 1952

जल्मगांव : वळवय फाडे

पत्तो : वळवय फोंडे गोंय 403 401 अवगत भाशा: कोंकणी मराठी, हिंदी
आनी इंग्लीश

वेवसायिक आनी साहित्यिक वावर 1972-1978

1. शिक्षक म्हणून नोकरी 1977 - 1986

2. कोंकणी नाटकांचें दिग्दर्शन 1979

3. आकाशवाणी, पणजी केंद्राचेर उप संपादक / सह संपादक 1979

उपरांत लेखनाखातीर नोकरेचो राजिनामो 1984

4. सदस्य, राजभास सल्लागार समिति, गोंय सरकार 1991

5. उपाध्यक्ष, गोवा कोंकणी अकादमी, गोंय 1993-1996

6. सदस्य, पश्चिम क्षेत्र सांस्कृतीक केंद्र, उदयपूर 1992-1997

7. सदस्य, संगीत नाटक अकादमी, नवी दिल्ली 1993-1998

8. सदस्य, कला अकादमी, गोंय 1993-1996

9. सदस्य, नेशनल बुक ट्रस्ट, इंडीया, नवी दिल्ली 1997

सदस्य, सल्लागार समिति, पणजी दूरदर्शन केंद्र 1998

इनामां / पुरस्कार / गौरव

1. कोंकणी भाशा मंडळ (गोंय) पुरस्कार १९७५, १९७८, १९७९
2. कला अकादमी राज्य साहित्य पुरस्कार,
3. 'रानसुंदरी' (बालनाट्य) 1975
4. 'अच्छेय' (कांदवरी) 1978
5. अखिल भारतीय आकाशवाणी नभोनाट्य पुरस्कार, 'मर्णकटो' 1980
6. केंद्रीय साहित्य अकादेमी पुरस्कार, 'चौरंग' (एकांकी संग्रह) 1984
7. भारतीय जेसीचो सर्वोत्कृष्ट व्यक्ती पुरस्कार 1986
8. अखिल भारतीय आकाशवाणी नभोनाट्य पुरस्कार, 'श्री विचित्राची जात्रा' 1986
9. अखिल भारतीय नभोनाट्य लेखनसीत पयलो पुरस्कार, 'महासागरांतले तारु' 1987

10. अकादमी ऑफ ब्रॉडकास्टिंग आर्ट एन्ड सायन्स, चो पेटर्स
ऑस्ट्रेलियन पुरस्कार
11. 'श्री विचित्राची जात्रा' नाटकाक 1988
12. सर्गेस्त गुंडू सिताराम आसोप्पणकार पुरस्कार 1990
13. पी. डी. कुडचडकार नाट्यलेखन पुरस्कार
14. पयल्या गोंय राज्य चित्रपट महोत्सवात 'देखणी दूराय' खातीर
15. सर्वोत्कृष्ट पटकथा पुरस्कार 1997
16. अध्यक्षपद, अखिल भारतीय कोंकणी परिशद: बावीसावें अधिवेशन,
बेळगांव 1999
17. 13. गोवा फिल्म फेस्टिवल 1997 : उत्कृष्ट फिल्म आनी पटकथा
पुरस्कार फिल्म देखणी दुराय 1997
18. कला आनी संस्कृती संचालनालय, गोंय सरकाराचो पुरस्कार 2007
19. भुरग्यांच्या टॅलिफिल्मां खातीर अखिल भारतीय दूरदर्शन पुरस्कार
2008
20. गोवा कला अकादेमीचो रंगसन्मान पुरस्कार 2008
21. गोंय सरकाराच्या कला आनी संस्कृती संचालनालयाचो राज्य
सांस्कृतीक पुरस्कार 2009
22. गोवा कला अकादेमीचो गोमन्त शारदा पुरस्कार 2010
23. कोंकणी भास आनी संस्कृती प्रतिष्ठानाचो विमला विह. पै विश्व
कोंकणी पुरस्कार 2012

24. संगीत नाटक अकादेमीचो पुरस्कार 2013

प्रकाशित पुस्तकां

1. रानसुंदरी (बालनाट्य) 1974
2. गांवधनी गांवकार (एकांकी संग्रह) 1975
3. गा आनी राखणे (कविता) 1976
4. बांवर (नवलिका) 1977
5. पिशान्तर (कथा) 1977
6. मुठ्य (कथा) 1977
7. अच्छेव (कादंबरी) 1977
8. खण खण माती (नाटक) 1977
9. रक्तखेव (नाटक) 1979
10. राखण (नाटक) 1979
11. छप्पन थिगळी येसवंत (एकपात्री) 1980
12. चौरंग (एकांकी संग्रह) 1982
13. सुरींग (नाटक) 1982
14. आळशांक वाग खातलो (बालनाट्य) 1984
15. सूर्यसांवट (नाटक) 1984
16. वसंतोत्सव आनी दायज (नवलिका) 1985

17. देमान्द (नाटक) 1986
18. मुक्तताय (नाटक) 1986
19. शबै शबै भौजनसमाज (नाटक) 1986
20. पिंपळ पेटला (नाटक) 1986
21. श्री विचित्राची जात्रा (नाटक) 1986
22. आकाशमंच (नभोनाट्य संग्रह) 1987
23. मनू (किशोर नवलिका) 1988
24. अर्दूक (कथा) 1989
25. दिगंत (एकांकी संग्रह) 1990
26. दायज (नाटक) 1991
27. रंगपाट (नाटक नियाळ) 1992
28. चैतन्याक मठ ना (नाटक) 1992
29. आत्मवंचना (नाटक) 1995
30. गोंयचो पावस (बालसाहित्य) 1996
31. शिवाचो बळी (बालनाट्य) 1998
32. गुणाजी (नवलिका) 1998
33. गौरी आनी कल्परूख (बालनवलिका) 1992
34. बेकार भोंवडेकार (बालनवलिका) 1999
35. छुम छुम घुंगरी (बालगितां) 2005
36. पाजण (निबंद संग्रह) 2011

37. प्रेमजागोर (नाटक) 2011
38. प्रेमयुध्द (नाटक) 2011
39. सांगोड (नाटक) 2011
40. कथा अस्तुरी (नाटक) 2011
41. दिव्या दिव्या दिपत्कार (नाटक) 2011
42. रंगकाव्य (नाट्य संग्रह) 2011
43. तिरंगी चक्राचक्री (नाटक) 2012
44. शिरी रे शिरी अधांतरी (नाटक) 2012
45. काळजाची काणी (नाटक) 2012
46. अंता घरा भगवंता (नाटक) 2012
47. धनया दैवचारा (नाटक) 2012
48. रंगरंजन (नाट्य संग्रह) 2012
49. दिश्टदौलत (नाटक) 2012
50. चित्रस्वयंवर (नाटक) 2012
51. चतुरंगा (नाटक) 2012
52. परिक्रमा (नाटक) 2012
53. कांसुलो (नाटक) 2012
54. रंगशिल्प (नाट्य संग्रह) 2012
55. फिरंगी फटास (नाटक) 2012
56. नवचेतना (गीत संग्रह) 2013

परिशिष्ट २

पुंडलीक नायक हांचे कांय यादिस्तीक खीण

अखिल भारतीय कोंकणी परिशदेच्या अध्यक्षपदार.
(बेळगांव- 1999)

युवा महोत्सवाच्या उक्तावण समारंभात.
सांगाताक मुख्यमंत्री मनोहर पर्रिकर, भिकू नायक
आनी हेर मानेस्त. (काणकोण-2005)

साहित्य अकादेमीचे 'मीट द ऑथर' कार्यावळींत.
सांगाताक वसंत मणी, पि.जी.कामत (कोची-2007)

'होव असो घडलो' पुस्तकाच्या कोंकणी अणकाराच्या प्रकाशन
सुवाळ्यांत लेखक भास्कर मुण्णेकर, सभापती राजेंद्र आर्लेकार,
पुंडलिक नायक, नागेश करमली, हेमा नायक आनी प्रा.धूषण भावे

'नवचेतना' गीत संग्रहाच्या प्रकाशना वेळार.
सांगाताक अई.उदय मंत्रे,
बर्बा नायक आनी प्रा.धूषण भावे (पणजी-2014)

कवी अली सरदार जाफरी, सांताराम राणे, नागेश करमली
हांचे वांगडा.

एवभासेखातीर कोंकणीभक्तांनी काडील्ल्या मोर्चांत
रवींद्र केळेकार, एन. शिवदास, दामोदर मावजो आनी हेर
(पणजी-1985)

परिशिष्ट ३

पुंडलीक नायक हांचे कडेन केल्ली भासाभास

1. तुमी बरोवपाक केन्ना सुरवात केल्ली ? आनी तुमी सगळ्यांत

पयलीं कितें बरयल्लें ?

जाप हांवें कविता बरोवपाक सुरवात केली. म्हज्यो कविता खूबच आत्मनिश्ठ म्हणल्यार म्हज्या प्रस्नां कडेन निगडीत. जें कितें हांवें पळयलें तें सभावीक नदरेंतल्यान बरयलें. म्हाका त्यो सहज येताल्यो. म्हज्या जिवितांत कितें ना तें केन्नाच हांवें ओडून- तोडून बरोवपाचो यत्न केलो ना.

2. तुमच्यो चडश्यो कथा ग्रामीण जीण हाचेर आसपाविल्ल्यो आसात.

हे विशय बरोवपाक तुमकां कशें सुचले?

जाप. म्हज्यो चडश्यो कथा ग्रामीण जीण हाचेर आसपाविल्ल्यो आसात कारण हांव स्वता गांवगिऱ्या वातावरणांतल्यान रावपी आसा. देखून थंय कितें घडटा, थंयची मानसीकता कशी तशेंच वेग-वेगळ्या वाठारांनी भोवन त्या वाठाराचो अभ्यास करतालो, वास्तवीकता जाणून घेवपाचो प्रयत्न करून आनी मागीर फावो तांचो उल्लेख कथांनी करतालो.

3. तुमकां तुमची आवडिल्ली कथा खंयची?

जाप भाग्योदय, अग्निदिव्य आनी कासय अश्यो कथा मुळांतूच हांव सदांच गांवांतल्या म्हज्या लागसारच्या वाठारांत भोंवतणचे लोक, तशेंच भोंवतणीं दिसतालो तो सैम हयो गजालो म्हाका वेगवेगळीं कल्पना दिताली जीं हांव म्हज्या कथांनी वापरतालो, म्हज्या मनांत एक कथा बीज निर्माण जाताले तें हांव कागदार बरयतालो. अग्निदिव्य ही कथा हांवे ज्या दिसा सुचल्या त्यात दिसा बरयल्या. खरेंत तर मनीस गरजेक पावता कांय ना अशेंच सुचता-सुचता कथा तयार जाली.

4. तुमच्या कथा संग्रहांची खाशेलपणां कितें?

जाप. वेग-वेगळ्या विशयांचो विचार मुखार हाडपाचो यत्न केलां, तातूंत कांय घडणुको म्हज्या अनुभवाक आयिल्लो, कांय लोकांक पळोवन, कांय गजालीचो आसपाव अशें म्हज्या कथांनी आयला. तशेच भौस (लोक) (स्वसामान्य) आनी तांचे प्रस्न कथांनी मांडपाचो प्रयत्न केला.

5. कथा साहित्या कडेन तुमी कशें वळ्ळें?

जाप : कविता बरयतां बरयतां म्हाका दिसलें हांव जें कितें सांगपाक सोदतां ताका कविते परस आनीक विस्ताराची गरज आसा आनी त्या खातीर हांव नकळटना कथे कडेन आयलों.

6. तुमच्या पुस्तकांच्या माथाळ्याक खूब सोबीत नांवां आसात तुमकां ती कल्पना कशी आयली?

जाप : जशें आवयक भुरग्याक जल्म दिवपाक ९ म्हयने लागतात आनी ती आपल्या भुरग्याक अशें सगळ्यांत बरें नांव कळटा हाची खात्री करता ती फकत जेन्ना एक लेखक पुस्तक बरयता तेन्नाच तो पुस्तकाक नांव दिवपाक खूब वेळ घेता आनी पुस्तकाक नांव दितना तें खूब प्रभावी आनी अर्थपूर्ण आसूंक जाय

7. आयच्या तरणाट्या कथा बरोवप्यांक तुमी कितें सांगपाक सोदतात?

जाप : कोंकणी बरयात आनी कोंकणी कथा बरयात कारण तुमच्यां आसल्या भुरग्यां मदी शिकपाची उमेद आसता. एक तरणाटो लेखक म्हणून तुमी बरोवंक जाय कारण तुमी तुमच्या बरपावळीं वरवीं अणभवांत तुमचीं कल्पना वांटून घेवंक शकतात तशेंच

तुमकां तुमच्या बरपावळींनी हाडूंक शकतात अशा वेगवेगळ्या प्रकारच्या गजालींचो सोद घेवपाची संद मेळटा आनी तशेंच वेगवेगळ्या लेखकां विशीं वाचूंक जाय एकदां तुमी कितें करतात ताचो मोग करपाक लागले उपरांत तुमकां मेळटा आनी बरोवपाचो आत्मविस्वास आनी थंयच्यान तुमकां अजापां करपाक मेळटात.

परिशिष्ट ४

